

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Студентки 2 курсу бм групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Тоджібоева Нігіна
Халікджонівна

Науковий керівник
канд. екон. наук,

Гвоздь Віта
Степанівна

Керівник проектної групи
(гарант освітньої програми)
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	6
2. РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЮЧИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	15
2.1. Аналіз впливу чинників на розвиток банківської системи України	15
2.2. Система моніторингу та діагностика розвитку банківської системи України	26
3. РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	33
3.1. Світовий досвід стратегій розвитку банківської системи	33
3.2. Напрями покращення стратегій розвитку банківської системи України	41
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми. Банківський сектор України переживає глибоку кризу, вихід з якої затягнувся. Не останнє місце серед деструктивних чинників розвитку банківського сектору України належить невиваженій політиці центрального банку країни. Відсутність ефективних стратегії розвитку, не виправдане застосування адміністративних заходів впливу, заполітизованість системи управління призвели до формування значної сукупності негативних тенденцій у розвитку банківського сектору України. Все це обумовлює актуальність теми дослідження.

Ступінь дослідженості теми. Питанням щодо сутності, структури та стратегії розвитку банківської системи присвячено достатню увагу з боку вітчизняних та закордонних вчених, а саме: Гальчинського А., Дзюблюка О., Качаєва Ю., Лаврушина О., Ламбена Ж., Лютого І., Мороза А., Роуза П., Савлука М. Віддаючи належну увагу напрацюванням вчених треба зауважити, що до сих пір не розкриті питання формування стратегій банків в умовах реформування, а також відсутній актуальний аналіз результатів та перспектив впровадження стратегій розвитку банків України.

Актуальність вище викладених проблем, а також їх практична цінність зумовили вибір теми дослідження випускної кваліфікаційної роботи.

Метою дослідження є розгляд теоретичних та практичних питань щодо розвитку банківської системи України та шляхи її вдосконалення.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність вирішення таких **завдань:**

- розкрити теоретичні аспекти розвитку банківської системи України;
- провести дослідження діючих стратегій розвитку банківської системи;
- проаналізувати вплив чинників на розвиток банківської системи України;
- провезти моніторинг та діагностику розвитку банківської системи України;
- розглянути світовий досвід стратегій розвитку банківської системи ;

- сформулювати напрями покращення стратегій розвитку банківської системи України

Об'єктом дослідження є стратегії банківської системи.

Предметом дослідження теоретичні та практичні аспекти оцінки діючих стратегій розвитку банківської системи України, а також напрями їх удосконалення.

Методи дослідження. У ході дослідження було використано такі методи, як: аналіз і синтез; статистичний та порівняльний аналіз (при дослідженні динаміки та структури банківської системи України); метод логічного узагальнення; систематизації (при уточненні стратегій розвитку банківської системи); порівняння; наукової абстракції; системний аналіз (для формулювання і висвітлення суті основних складових стратегій розвитку банківської системи).

Інформаційна база дослідження: наукові праці вітчизняних і зарубіжних фахівців у області стратегії, матеріали наукових статей та періодичних видань, законодавчі та нормативно-правові акти НБУ, внутрішньобанківські документи, статистичні звіти Національного банку України, офіційні статистичні матеріали Державного комітету статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні основних тенденцій розвитку банківського сектору України та формулюванні напрямів впровадження основних стратегій на 2020-2025 рр.

Практична цінність результатів дослідження. Практичне значення отриманих результатів пов'язано з розробкою ряду рекомендацій спрямованих на покращення стану банківського сектору країни. Зроблено висновок про існування проблем у розвитку банківського сектору країни, що, негативно впливає на відповідність стану системи реаліям сучасного банківського ринку.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора

Публікації. Основні результати випускної кваліфікаційної роботи було опубліковано в статті «Теоретичні аспекти розвитку банківської системи

України» // 36. наук. ст. студ. заоч. форми навчання «Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів »/ відп. ред. д-р екон. наук, професор Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. – 307 с. (С.257-264).

Обсяг і структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 69 сторінок, ілюстрованих 10 таблицями, 15 рисунками та 6 додатками. Список використаних джерел складається із 62 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ефективне функціонування економіки країни неможливе без сучасної банківської системи, яка забезпечує функціонування грошового ринку, активно обслуговує всі економічні та соціальні процеси в державі, а також є каталізатором її розвитку. У зв'язку з цим особливого значення набувають стратегії розвитку банківської системи для формування сприятливого інституційного середовища на ринку банківських послуг, що дозволить підвищити конкурентоспроможність банківської системи країни.

Банківська система є однією з головних сфер національної економіки будь-якої розвиненої держави. Створення ефективної банківської інфраструктури – одне з основних завдань економічної стабільності не лише в країнах з розвинутою економікою, але й у країнах, що перебувають на етапі становлення й розвитку ринкових відносин [6, с.150].

Існує досить велике різномаяття визначень сутності терміна «банківська система», починаючи як від сукупності її визначення, взаємопов'язаних фінансово-кредитних установ до набагато ширшого погляду.

Потребує уваги думка М. Савлука, який вважає, що «банківська система – це не проста сукупність окремих банків, а свідомо побудована на законодавчій основі їх єдність із чітким визначенням місця, субординації та взаємозв'язків окремих її елементів та ланок. Вона виконує свої специфічні функції й роль в економіці, які, хоч і пов'язані з функціями та роллю окремих банків, проте не повторюють їх і не зводяться до них, а мають самостійне значення» [10]. Також вважаємо, що в умовах глобалізації потрібно розглядати сучасну банківську систему як частину глобального світового фінансового ринку, динамічну цілеспрямовану відкриту систему, яка складається з великої кількості елементів, що виконують різні функції й мають багаторівневу ієрархічну структуру.

Так, Стельмах В.С. визначає, що «банківська система – це складний комплекс, який функціонує та розвивається відповідно до низьких законодавчих і нормативних документів. Основним елементом цієї системи є комерційний банк» [14, с. 262]. Тому банківська система часто вважається індикатором нестабільності розвитку економіки та вимагає посиленої уваги зі сторони Національного банку, головна мета діяльності якого – забезпечення стабільності національної грошової одиниці й банківської системи в цілому.

Досліджуючи теоретично-правові основи визначення поняття банківської системи ми погоджуємось з думкою вітчизняних вчених Возняк В.[7, с.11]. та Златіна Н. [8с.49], що «банківську систему України можна представити як складову фінансово-кредитної системи держави, елементами якої є Національний банк України, інші банки, філії іноземних банків, банківські об'єднання, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а також банківські спілки та асоціації (як допоміжні елементи системи), що створені і діють на території України відповідно до законодавства України та зв'язки і взаємовідносини між зазначеними елементами».

Банківську систему вважають стабільною, якщо вона: 1) полегшує ефективний розподіл фінансових ресурсів у просторі та часі; 2) дає змогу здійснювати оцінку, котирування, розподіл та управління фінансовими ризиками; 3) зберігає здатність виконувати ці найважливіші функції навіть за умов зовнішніх потрясінь або посилення диспропорцій [10].

Загалом, функціонування банківської системи дуже залежить від її структури та факторів зовнішнього середовища, які впливають на її розвиток.

Досягнення позитивних результатів у розвитку банківської системи в інституційному аспекті насамперед залежить від сформованої інституційної системи і можливості ефективного функціонування її основних елементів – інститутів. Отже, тут доречним буде розгляд понять «інститут», «інституційна система», які в науці не завжди трактуються однозначно, а також близьких до них понять «інституційна структура» та «інституційне середовище»[31, с.118].

У науковій літературі виділяють три види інститутів.

1. Інститути, що пов'язані із суспільними відносинами та існують виключно в діяльності і через діяльність людей.

2. Інститути являють собою певні рамки, що обмежують і впорядковують взаємодію людей. Вони дозволяють організувати громадські відносини.

3. Інститути реалізують зв'язки, полегшують взаємодію. При цьому інститути не мають фізичного сенсу, проте в реальному житті вони проявляються в певних формах.

Інституційне середовище банківської системи включає неформальні (традиційні) норми, політичні (юридичні) та економічні правила (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Складові інституційного середовища банківського сектору*

*Примітка: розроблено за джерелом [7]

Зважаючи на те, що банківська система України входить до фінансово-кредитної системи, вона взаємодіє з іншими елементами (суб'єктами), що входять до складу фінансової системи і виконує свої функції, які відрізняють банки від державних органів. Крім того, можна стверджувати, що елементний склад банківської системи України не обмежується лише центральним банком,

іншими банками та філіями іноземних банків, до її складу можуть бути віднесені також: банківські об'єднання, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а також, банківські спілки та асоціації [6].

У контексті забезпечення інституційного розвитку банківської системи важливим є реформування Національного банку України і підвищення рівня його незалежності. Спостерігається така тенденція, що країни з відносно незалежним центральним банком досягають кращих результатів розвитку економіки порівняно з країнами із залежним центральним банком [8].

Чинники, що впливають на розвиток банківської системи розмежовують на зовнішні та внутрішні. Умовно і зовнішні, і внутрішні чинники можна згрупувати за такими напрямками, наведені на рис.1.2.

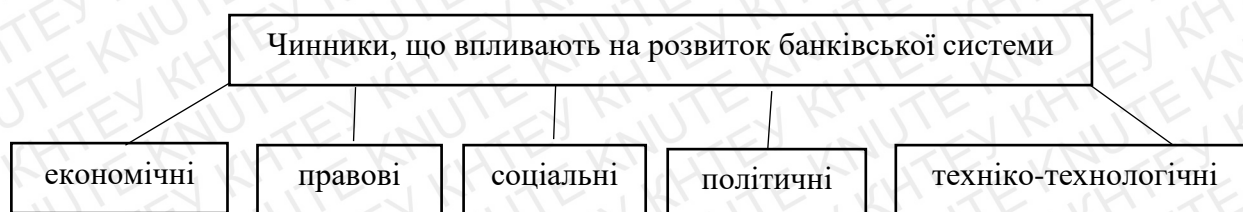

Рис. 1.2. Чинники, що впливають на розвиток банківської системи*

*Примітка: розроблено на основі [8]

До економічних чинників належать: загальний економічний стан країни (ВВП, рівень інфляції, розвиток виробництва за секторами економіки, інвестиції, стан платіжної дисципліни); стан та динаміка грошового, фондового та валютного ринку; стан ринку кредитів та депозитів; стан та динаміка страхового ринку; стан світової економіки.

Правовими факторами впливу на ефективність банківської системи можуть бути: законодавство, його несуперечність, достатність, повнота, дієвість; дієздатність судової системи при відстоюванні інтересів банків; наявність, компетентність, дієздатність органів державного регулювання та контролю за діяльністю банків. Соціальні фактори формують такі напрями: довіра суспільства до банків; імідж банку; стан освіти; демографічна ситуація. Вагоме місце у групі макроекономічних чинників займають політичні фактори,

а саме: політична система країни; корумпованість чиновників; рівень внутрішньої політичної стабільності країни; рівень політичної стабільності у світовому масштабі; імідж країни на світовій арені. До основних техніко-технологічних чинників макроекономічного спрямування відносять: новації та відкриття; пріоритетні напрями розвитку науки та техніки; техногенні катастрофи. Окрім того, МВФ виділяє наступні групи макроекономічних індикаторів, зміна яких має суттєвий вплив на стан фінансової системи в цілому і банківської зокрема: індикатори економічного зростання; індикатори стану платіжного балансу; індекси цін на споживчі товари; індикатори коливання валютних курсів і відсоткових ставок; індикатори зростання обсягів кредитування та цін на активи; індикатори поширення кризових явищ, інші індикатори [32, с.35].

Поняття стратегії є базовим у теорії стратегічного управління, оскільки саме вона є об'єднуючим механізмом цілей можливостей (потенціалу) та умов (зовнішнього середовища). Базуючись на цілях бізнесу, вона визначає засоби, за допомогою яких підприємство може перетворити свої стратегічні наміри в ринкові переваги, взаємодіючи з факторами зовнішнього впливу, без цього його ефективна адаптація до стратегічних змін в умовах невизначеності і мінливості середовища неможлива. Потрібно ретельно розглянути дефініцію «стратегія» для здійснення подальших досліджень.

Класичним підходом до визначення стратегії є її ототожнення із засобом досягнення цілей установи. Він заснований на тому, що формулювання стратегічних цілей установи невід'ємно пов'язане з розробкою шляхів їх досягнення і тому в даному розумінні стратегія визначається як план дій.

Так А. Чандлер розглядав стратегію як визначення основних довгострокових цілей і орієнтирів установи, визначення курсу дій і розподіл ресурсів, необхідних для їх досягнення. При цьому основним процесом у виборі та розробці стратегії він визначав раціональне планування [33, с. 65].

Б. Карлофф визначив стратегію як узагальнюючу модель дій, необхідних для досягнення встановлених цілей шляхом координації і розподілу ресурсів

компанії [3]. Д. Куїнн також, поділяючи їх погляди, визначав стратегію як план, що інтегрує основні організаційні цілі, політику та дії, які можна об'єднувати в єдине ціле [5]. Отже, можна зробити висновок, що за цим підходом стратегія охоплює процес цілеутворення і є засобом координації цілей і ресурсів. Другим - концептуальним підходом є розуміння стратегії як набору правил прийняття рішень. Він пов'язаний з подальшими дослідженнями у цій області таких вчених як: Г. Мінцберг, І. Ансофф, М. Портер.

Проводячи дослідження стратегічної поведінки великих корпорацій на конкурентних ринках, Г. Мінцберг з'ясував, що стратегія є не тільки планом, а комплексом рішень та дій; і є не послідовністю виконання запланованого, а прямо протилежне цьому, це відправна точка [9]. І. Ансофф, використовуючи концепцію стратегічного менеджменту, зазначав, що стратегія - один з декількох наборів правил прийняття рішення щодо поведінки організації, і виділив чотири групи правил: правила встановлення відносин установи із зовнішнім середовищем; правила встановлення відносин і процесів всередині установи; правила ведення щоденних справ; засоби вимірювання результатів сьогоденної і майбутньої діяльності компанії. Він описує стратегію як сукупність правил для прийняття рішень з метою забезпечення стійкого зростання і розвитку установи; виокремлюючи дві групи правил: правила взаємовідносин установи з зовнішнім середовищем (стратегія бізнесу) і правила встановлення рівноваги між власними внутрішніми змінними (організаційна концепція) [6].

М. Портер, використовуючи ідею ланцюжка цінностей, пропонував стратегію розглядати як аналіз внутрішніх процесів та взаємодій між різними складовими організації для того щоб визначити, як і де додається цінність. При цьому стратегія - це позиціонування організації щодо галузевого середовища [7]. Отже, особливість цього підходу полягає в тому, що у визначенні стратегії робиться наголос на її всеосяжному характері, оскільки означені правила передбачають розв'язання проблем розвитку установи, забезпечення збалансованості його діяльності як у зовнішньому, так і у внутрішньому

середовищі. Можна також виділити і комплексний підхід, згідно з яким стратегія - це не тільки засіб досягнення цілей і здійснення місії, це - програма функціонування установи в зовнішньому середовищі, взаємодії з конкурентами, задоволення клієнтів, реалізації інтересів акціонерів, зміцнення конкурентних позицій установи. Так, Дж. Джонсон та К. Скулс розглядають стратегію як напрям і масштаб дій у довгостроковому плані, що в ідеалі приводить ресурси компанії у відповідність до мінливого середовища функціонування (ринки, споживачі і клієнти) таким чином, щоб компанія відповідала очікуванням власників часток участі в ній [31, с. 45]. М. Туленков визначає стратегію як установлену на досить тривалий період сукупність норм, орієнтирів, напрямків, сфер, способів і правил діяльності, що забезпечують зростання і високу конкурентоспроможність організації, які зміцнюють позиції на ринку, підвищують здатність до виживання в умовах конкуренції [34, с. 31]. Таким чином, за цим підходом стратегія установи має більшу багатофункціональну спрямованість. Шершньова З. Є. та Оборська С. В. вважають, що у сучасній літературі мають місце дві основні концепції стратегії: філософська та організаційно-управлінська [32, с. 54].

Розглянуті підходи до суті стратегії та її визначення показують, що має місце певна неоднозначність та невизначеність. Це є наслідком того, що:

- здебільшого фактичний процес розробки неузгоджений з процесом реалізації стратегії. Стратегія розробляється з орієнтацією діяльності організації на майбутнє, а її реалізація відбувається в поточному періоді:

- стратегія розглядається лише з позицій конкурентної боротьби, а не природних змін, які повинні відбуватися в діяльності установи у зв'язку зі змінами зовнішнього середовища;
- кожне конкретне підприємство повинно формувати власну стратегію, яка за змістом та характером реалізації може мати суттєві особливості та відмінності. Питання стратегій і напрямів діяльності банків знайшло відображення в таких документах державного значення, які ми розташували у хронологічному порядку (таблиця 1.1):

Таблиця 1.1.

**Відображення стратегій і напрямів діяльності банків в документах
державного значення України за 2015-2019 рр.**

Назва	Коли та ким виданий	Характеристика
Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року	Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 № 391	У програмі передбачається ефективне корпоративне управління та робота з непрацюючими кредитами, а також у найближчій перспективі (3-5 років) скорочення частки держави в активах банківської системи та в майбутньому повний вихід держави з банківського сектору (за винятком Укресімбанку). Пропонується подальший розвиток банків із державною участю за окремо визначеним для кожного з них сценарієм: Ощадбанк – універсальний банк, Укресімбанк – спеціалізований корпоративний банк
Напрями і принципи розвитку державних банків до 2025 року. Стратегічні рекомендації	Міністерством фінансів України в листопаді 2015 року	У документі йдеться про те, що через безпосередній контроль держави над керівництвом банків із державною участю відбувається обмеження самостійності та комерційної незалежності наглядових рад цих банків, а також посилюються ризики політичного та адміністративного впливу. Також зазначається, що розвиток банків із державною участю має здійснюватися не на засадах безпосереднього повного контролю з боку держави, а шляхом управління банками незалежними та авторитетними наглядовими радами.
Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», 2016 і 2018 рр.	Міністерством фінансів України в лютому 2016 року	Документ є доопрацьованим варіантом «Напрямів та принципів розвитку державних банків до 2025 року» із чіткішим визначенням кінцевих цілей трансформації системо утворювальних банків. Зокрема, передбачалось, що поліпшення корпоративного управління в системо утворювальних банках створить належні умови для максимізації прибутків та їх подальшої приватизації, уже починаючи з 2018—2019 рр. Макроекономічними факторами, що можуть негативно вплинути на реалізацію засад стратегічного реформування державного банківського сектору, визначено [10]: зниження ВВП протягом двох кварталів більш ніж на 10 % річних порівняно з попереднім періодом; рівень інфляції протягом двох кварталів вище за 20 % річних порівняно з попереднім періодом; доступність і вартість ресурсів у банківській системі (підвищення ставки рефінансування до 40 % річних); ризик суверенного дефолту;
Проект стратегії розвитку банківської системи 2016–2020 рр.: Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки	Розроблений Комітетом ВРУ з питань фінансової політики і банківської діяльності 2016	У проекті представлено бачення функцій банків із державною участю як інструменту загальної економічної політики держави, а саме такі функції як: ощадна; розрахункова і соціальна; підтримка експорту та імпорту; фінансування економічного розвитку; фінансування малого і середнього бізнесу. Неоднозначним видається бачення кредитної політики досліджуваних банків як частини економічної політики України, що має розроблятися Міністерством фінансів і Національним банком України
Засади стратегічного реформування державного банківського сектору	Розроблені Міністерством фінансів України, Національним банком України, міжнародними фінансовими установами, 11 лютого 2018 року	Виконання цієї стратегії заплановано до 2022 року включно і передбачає: установлення фінансової стабільності через контроль за ризиками, інфляцією, ліквідністю та капіталом; доступність кредитних ресурсів для пріоритетних галузей економіки; підвищення фінансової інклюзивності для всього населення; мінімізацію тіньової економіки за рахунок зменшення готівки в обігу; створення фінансової цінності (компенсація інвестованих бюджетних коштів); розроблення єдиного підходу до корпоративного управління; зменшення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі банків із державною участю; мінімізацію частки державної власності в банківському секторі; забезпечення умов для здорової конкуренції в банківському секторі та стабільності економіки.

* Примітка: розроблено на основі джерел [15], [16], [17], [44], [49], [52]

Таким чином, розглянувши п'ять нормативних документів з питань стратегічних напрямів діяльності банків України ми можемо стверджувати, що підходи до цього питання Міністерства фінансів України, Національного банку України і Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності значно відрізняються. Водночас зазначимо, що лише три з проаналізованих документів були ухвалені та реалізуються («Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року», «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», 2016 і 2018 рр.).

Нині для вирішення питання реалізації визначених у документах стратегій розвитку банківської системи України необхідно насамперед забезпечити системну стабільність, зменшити вразливість банківської системи як до зовнішніх, так і до внутрішніх факторів. Як правило, під факторами впливу на ефективність банківської системи розуміють певні рушійні сили, що сприяють її безпеці та стабільному розвитку або, навпаки, виступають причинами проблемності. Дані фактори можуть відігравати як стабілізуючу, так і дестабілізуючу роль.

Таким чином, стратегія розвитку банківської системи України повинна базуватися на підвищенні рівня конкурентоспроможності вітчизняних банків з урахуванням можливості варіативності функціонування ринку та певних важелів державного регулювання, а реформування банківського сектору має, перш за все, передбачати підвищення рівня концентрації банківського капіталу, розширення фінансового інструментарію, запровадження банківських інновацій і нових продуктів, світових стандартів аудиту і нагляду, зниження собівартості банківських послуг, вдосконалення організаційної структури, форм і методів управління банківським бізнесом

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЮЧИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз впливу чинників на розвиток банківської системи України

Науковці вирізняють різні еволюційні періоди становлення банківської системи України, які значною мірою відрізняються етапами розвитку, які починаються із розвитку та позитивних змін, а закінчуються депресивними переломними моментами, що призводять до негативних наслідків для економіки. Нами проаналізовані основні етапи розвитку, які пройшла банківська система України за весь період її існування (табл.2.1).

Таблиця 2.1.

Основні етапи розвитку банківської системи України з 1991 по 2019 рр.*

Номер етапу	Роки	Назва етапу	Основні події
I етап	1991-1992	Перереєстрація та реорганізація	20.03.1991 р. – прийняття Закону України „Про банки і банківську діяльність”. 02.10.1992 р. – початок перереєстрації комерційних банків України, зареєстрованих Держбанком СРСР. Станом на 01.01.1992 р. зареєстровано 77 банків.
II етап	1992-1993	Поява банків „другої хвилі”	Виникнення нових банків, у т.ч. дрібних малопотужних банків. Станом на 01.01.1993 р. зареєстровано 134 банки.
III етап	1994-1996	Перші банкрутства	Підвищення контролю за діяльністю комерційних банків з боку НБУ, наслідком чого стало банкрутство низки банків: 11 – у 1994 р., 20 – у 1995 р., 45 – у 1996 р. У 1994 р. На фінансовому ринку України почали працювати іноземні банки та їхні представництва (12 – у 1994 р.). На кінець 1996 р. зареєстровано 14 іноземних банків.
IV етап	1996-2000	Зростання темпів розвитку банків та впровадження гривні	Зростання кількості банків (до 214 банків у 2000 р.). Високі темпи капіталізації банків (за цей період сплачений статутний фонд комерційних банків зріс більше ніж у 30 разів). Зменшення кількості малих і середніх банків, частка яких на кінець 2000 р. становила 10 і 24 % відповідно. Підвищення рівня процентних ставок. 1996 р. – впровадження національної грошової одиниці – гривні.

Продовження табл. 2.1

V етап	2000-2007	Стабілізація банків	07.12.2000 р. – прийняття нового Закону України „Про банки і банківську діяльність”. Зростання чистих активів банків у 5,75 рази протягом періоду. Зростання капіталу банків у 14,2 рази протягом періоду. Незначне зменшення кількості комерційних банків – до 193 на кінець 1996 р.
VI етап	2008 –2013	Фінансова криза та посткризовий період	Світова фінансова криза – зростання темпів інфляції, підвищення цін, політична нестабільність. Зменшення обсягів залучених коштів, зростання зовнішнього боргу банківської системи, девальвація гривні, нерентабельне кредитування. Починаючи з 2010 р. – поступовий вихід з кризи.
VII етап	2014-2019	Етап реформування вітчизняної банківської системи	Реформування вітчизняної банківської системи призвело до загострення банківської кризи в країні під впливом внутрішніх факторів. Суттєве скорочення банківської системи майже на 2/3 Діджиталізація банківської діяльності

*Примітка: складено автором на основі джерел [13;19;29; 30]

Отже, як видно з таблиці 2.1, банківська система України за 1991-2019 рр. пройшла не менш, ніж 7 етапів свого розвитку. Кожний етап суттєво впливає на контури банківської системи та її інституціональну структуру.

Протягом останніх років банківська система України характеризується постійними змінами, які відображаються у зміні її інституціональної структури. Стабільна банківська система, що динамічно розвивається, неодмінна передумова стійкого економічного зростання. А криза банківської системи може привести до занепад у всієї економічної системи країни. Отже, розвиток ринкових відносин в економіці України об'єктивно зумовлює наявність ефективно функціонуючої банківської системи.

Проблема регулювання інфляції посідає провідне місце в теорії та практиці реалізації стратегії вітчизняної грошово-кредитної політики, оскільки показники інфляції та її соціальні наслідки відіграють значну роль в оцінюванні економіки країни. На особливу увагу заслуговують питання, які пов'язані з дослідженням інфляційної складової в діяльності банків.

Проведемо аналіз впливу макроекономічних показників, а саме: ВВП, індексу споживчих цін, грошових доходів населення, індексу цін виробників

промислової продукції, на показники банківської системи України з 2005р. до 1 кв.2019 р. (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Стан макроекономічних показників (факторів впливу) та показників банківської справи за період 2005-2019 рр.*

Рік	ВВП, млн грн	Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року, %)	Доходи населення, млн грн	Індекси цін виробників промислової продукції (до грудня попереднього року), %	Депозити, млн грн		Кредити, млн грн	
					фізичних осіб	юридичних осіб	фізичних осіб	юридичних осіб
2005	457325	10,3	381404	109,5	73202	59542	33523	109895
2006	565018	11,6	472061	114,1	106715	77519	78543	166683
2007	751106	16,6	623289	123,3	164159	115579	155446	271417
2008	990819	22,3	845641	123	193 555	142 588	254 614	471 722
2009	947042	12,3	894286	114,3	213 542	136 094	233 886	489 214
2010	1120585	9,1	1101175	118,7	275 075	164 372	205829	540542
2011	1349178	4,6	1266753	114,2	310545	214363	197793	610414
2012	1459096	-0,2	1457864	100,3	369906	227725	133616	560765
2013	1522657	0,5	1548733	101,7	441892	261022	145082	654146
2014	1586915	24,9	1516768	131,8	422733	295473	145792	727819
2015	1988544	43,3	1772016	125,4	399842	318568	97553	616421
2016	2385367	12,4	2051331	135,7	437152	369913	87118	479393
2017	2983882	13,7	2652082	135,7	478100	403955	92063	469265
2018	3 558 706	9,8	3219518	114,2	508457	406367	114004	480000
I кв. 2019	807 755	2,4	803436	101,0	515925	390778	120084	458553

*Складено автором на основі джерел^Е [24; 32]

Як видно із даних таблиці 2.2, у період з 2005 по 2008 р. макроекономічні показники мали позитивну динаміку. Відносна зміна ВВП у 2006 р. до початкового періоду становила +23,5%, що свідчить про стабільний розвиток економіки країни. Доходи населення також збільшились, інфляція також зросла. У 2006–2007 рр. відбувалося підвищення цін на газ для промисловості та населення, зросла вартість енергоносіїв, зросли ціни на комунальні послуги, послуги пасажирського транспорту.

Основними причинами збільшення інфляції в 2008 р. стало зростання цін у січні-травні на продтовари внаслідок неврожаю 2007 р. і підвищення

мінімальної зарплати, пенсії, прожиткового мінімуму, зарплат держслужбовців, виплата компенсації, заощаджень, підвищення цін на послуги житлово-комунального господарства. Незважаючи на вищезазначені причини, як депозити, так і кредити у досліджений період зростали (див. табл.2.3).

Таблиця 2.3

Абсолютна зміна макроекономічних показників (факторів впливу) та показників банківської системи України за 2006-2019 рр.*

Рік	ВВП, млн. грн	Індекс спожив- чих цін (до грудня попере- днього року, %)	Доходи населен- ня, млн грн	Індеси цін виробни- ків пром. продукції (до грудня року), %	Депозити, млн грн		Кредити, млн грн	
					фізич- них осіб	юри- дичних осіб	фізич- них осіб	юри- дичних осіб
2006	107693	1,3	90657	4,6	33513	17977	45020	56788
2007	186088	5,0	151228	9,2	57444	38060	76903	104734
2008	239713	5,7	222352	-0,3	29396,29	27009,11	99168,39	200305
2009	-43777	-10,0	48645	-8,7	19986,37	-6493,78	-20728,6	17492,21
2010	173543	-3,2	206889	4,4	61532,92	28277,32	-28056,8	51327,81
2011	228593	-4,5	165578	-4,5	35470,8	49991,85	-8036,26	69871,62
2012	109918	-4,8	191111	-13,9	59360,86	13361,53	-64177,2	-49648,2
2013	63561	0,7	90869	1,4	71986,14	33296,83	11466,54	93380,36
2014	64258	24,4	-31965	30,1	-19159	34450,75	710,0002	73672,89
2015	401629	18,4	255248	-6,4	-22891,8	23095	-48238,7	-111398
2016	396823	-30,9	279315	10,3	37310,82	51345,69	-10435,3	-137027
2017	598515	1,3	600751	0	40947,6	34041,69	4944,772	-10128,2
2018	574824	-3,9	567436	-21,5	30357	2412	21940,67	10734,36
I кв. 2019	-2750951	-7,4	2416082	-13,2	7468	-15589	6080,334	-21446,5

*Складено автором на основі джерела [24; 32]

Як видно з таблиці 2.1, номінальні доходи населення суттєво збільшилися (наприклад, в 2005 році вони збільшилися на 45 %), що підштовхнуло зростання цін. Інтенсивне кредитування населення додатково підігрівало попит – щорічно з 2005 по 2008 рік обсяг приватних позик стрімко збільшувався приблизно в два рази. Таке суттєве збільшення ресурсів зумовило зростання приватного споживання. Через те, що внутрішня пропозиція та імпорт не задовольняли повністю існуючий попит, це призвело до підвищення цін. В той

час населення не дуже переймалось темпами інфляції (приблизно 10% в річному співставленні), оскільки протягом 2002-2008рр. спостерігалось швидке зростання приватного споживання, в середньому 10,8% на рік в реальному вираженні. У травні 2008 року, коли світовий оптимізм на товарних ринках різко активізувався, річна інфляція в Україні сягнула 22,3% [7].

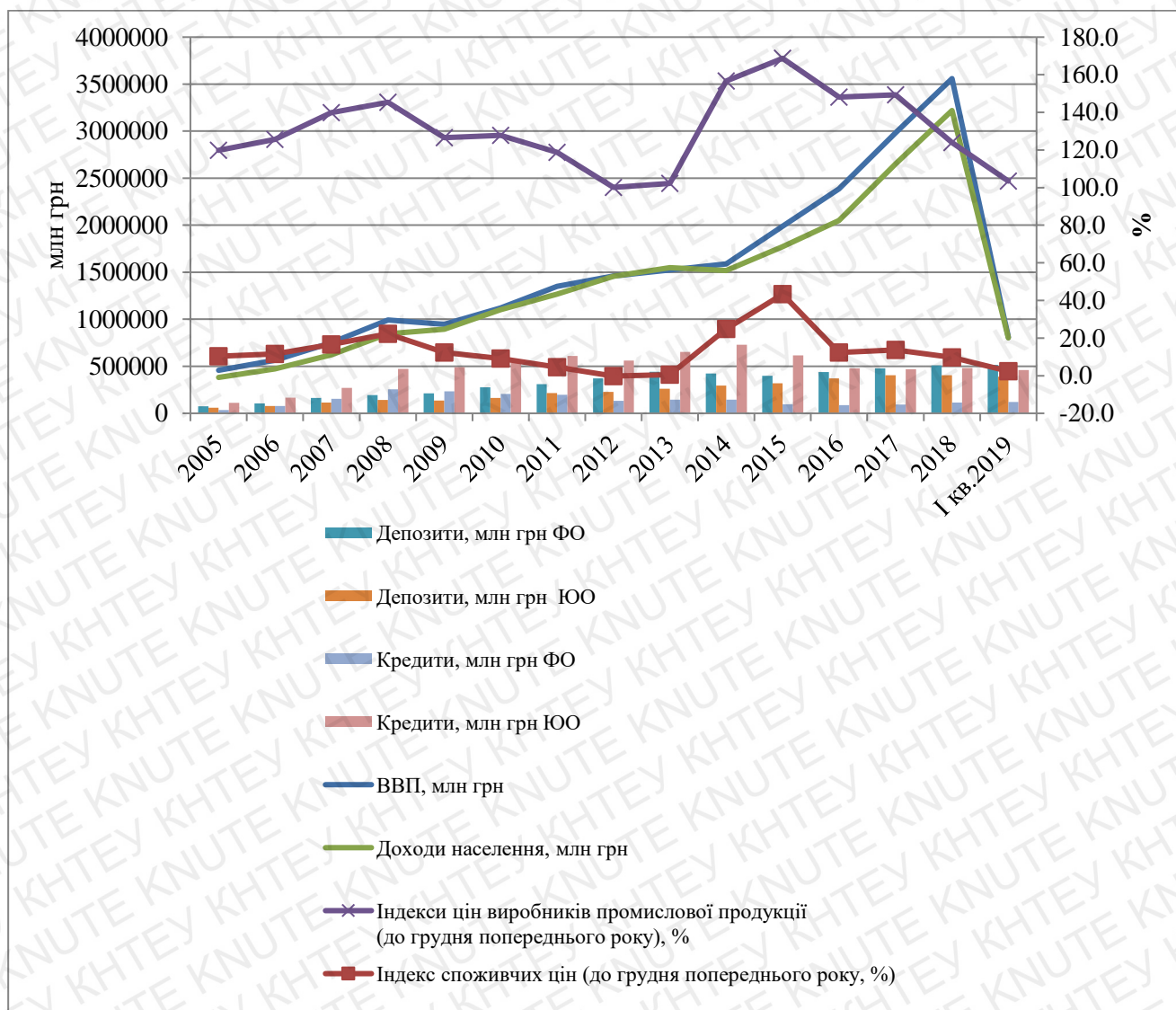

Рис. 2.1. Динаміка макроекономічних показників та їх вплив на обсяг кредитів і депозитів (юридичних осіб, фізичних осіб) протягом 2005-1 кв.2019 рр.*

*Складено автором на основі джерела [14; 48]

У період з 2008 до 2012 рр. світова фінансова криза та пов'язані з нею процеси у українській економіці зумовили значне зростання індексу споживчих цін (рис. 2.1). Світова криза 2008-2009рр дуже сильно вдарила по економіці

України: ВВП скоротився на 14,8%, середньозважений річний обмінний курс виріс з 5,27 грн. за 1 долар США у 2008 році до 7,79 грн. у 2009 році, і тимчасово перетинав позначку в 10 грн. за 1 долар США на піку кризи. Не дивлячись на це, рівень інфляції дещо впав – з 25,3% в 2008 році до 16% в 2009 році і 9,4% в 2010 році (в середньому за рік). Здавалось, країна рухається у правильному напрямку: в 2010 році економічне зростання набрало певних обертів, курс гривні стабілізувався (і знову де-факто з прив'язкою до долара), рівень інфляції уповільнився до однозначного числа.

В роки кризи і показник ВВП, і обсяги споживання знизились приблизно в однаковому співвідношенні. Тим не менш, відновлення обсягів споживання відбулося значно швидшими темпами, ніж зростання реального ВВП – вже в 2011 році рівень обсягу споживання (у постійних цінах) перевищив показник 2008 року, в той час як ВВП не досягнув до кризового рівня[8].

В останні роки рівень інфляції збільшився внаслідок політичних та соціально-економічних подій, що відбулися в країні. Піковим на рахунок збиткових показників масштабності банківської діяльності є 2009 р., що зумовлено кризовою ситуацією фінансової системи. 2011 р. характеризується підвищенням нарощування активів, зобов'язань і наданих кредитів, при цьому проблемним питанням залишається рівень капіталізації банків. Зростання пропозиції грошей і збільшення банківського капіталу в Україні забезпечують емісійні механізми Національного банку України. У 2011 р. монетарна база зросла на 6,29%, грошова маса – на 14,66% [9].

Наступним розглянемо період 2012-2014 рр. У другій половині 2012 року почався новий спад економіки, який триває і до цього часу. У спробах побороти ці проблеми уряд стимулював приватне споживання і вирішив утримувати фіксований обмінний курс гривні до долара. Таким чином, два фактори тиснули на ціни з різних боків: більші доходи спричиняли зростання цін, в той час як низька економічна активність тягнула їх донизу. Протягом 2012 - 2013рр рецесія отримала «тимчасову перемогу» – кумулятивне зростання цін за ці 2 роки становило лише 3% – дивовижне падіння, враховуючи те, що протягом

попереднього десятиліття (2001- 2011рр) річна інфляція становила в середньому 10,3%. У 2013 р. у порівнянні з попереднім роком меншими темпами зросла заробітна плата (-8,1 в.п.), доходи від власності (-6,3 в.п.), а також соціальні допомоги (-6,8 в.п.) [10].

Перешкоджаючий зростанню цін ефект рецесії закінчився разом із інвалютними резервами, які були витрачені на штучну підтримку стабільності обмінного курсу. У 2014 році знецінення гривні спричинило 24,9% інфляцію грудень до грудня.

Період з 2014 р. і до сьогодні характеризується наступними тенденціями. У 2015 р. уповільнення споживчої інфляції в Україні набуло стійкого характеру. Досягнувши у квітні 2015 р. пікового рівня, спричиненого девальвацією гривні та різким підвищенням цін і тарифів, що регулюються адміністративно, надалі інфляція характеризувалася майже незмінним трендом до сповільнення. Станом на кінець року зростання індексу споживчих цін (ІСЦ) становило 43,3%. Основне зростання цін відбулося в першій половині року. Базова інфляція уповільнилася до 34,7% у грудні 2015 р. [11]. У 2016 р. споживчі ціни зросли на 12,4%. Стрімке уповільнення споживчої інфляції (з 43,3% у 2015 р.) відповідало прогнозам Національного банку, що передбачали зростання споживчих цін на 12%. Це відбулося насамперед завдяки послабленню фундаментального інфляційного тиску, про що свідчило швидке зниження базової інфляції (до 5,8%), зумовлене поміркованою монетарною та фіскальною політикою [12]. На початку 2017 р. інфляційний тиск посилювався. Споживча інфляція у березні 2017 р. становила 15,1%. Зростання цін прискорилося за більшістю основних складників споживчого кошика на тлі збільшення виробничих витрат та низької бази порівняння. Перехід ДССУ на нову методологію розрахунку ІСЦ став додатковим тимчасовим чинником, що зумовив нижчий за прогноз рівень зростання цін.

За підсумками 2017 року споживчі ціни в Україні зросли на 13,7%, перевищивши як інфляційну ціль ($8\% \pm 2$ в. п.), так і прогноз інфляції, оприлюднений у Інфляційному звіті на початку 2017 року (9,1%). Враховуючи

горизонт монетарної політики (9 – 18 місяців), економісти аналізують відхилення від прогнозу 12-місячної давнини для визначення впливу різних факторів. Відхилення від прогнозу становило 4.6 в. п. Найбільший внесок (майже половину) у відхилення від прогнозу мали вищі темпи зростання цін на сирі продукти харчування, що передусім пояснюється низкою факторів з боку пропозиції на внутрішньому ринку. Крім несприятливих погодних умов, до таких чинників можна однозначно віднести суттєве збільшення експорту м'яса та молочної продукції на тлі зростання світових цін з відповідним зменшенням пропозиції на внутрішньому ринку[13].

У 2014 р. зростання обсягу номінального ВВП порівняно з 2013 р. сягнуло 121 717 млрд. грн., або 108,3%, водночас обсяг реального ВВП у 2014 р. впав на 35 103 млрд. грн., або до 97,5%. Такі значні перепади, коли номінальний ВВП зростає, а реальний падає, відбуваються під час інфляції у зв'язку зі зростанням цін на товари та послуги з одночасним скороченням обсягів виробництва, споживанням цих товарів. У підсумку скорочується купівельна спроможність населення, а також спостерігається падіння рівня життя.

Фактичні темпи зростання реального ВВП України у 2017 р. виявилися на 2,5% вищими за очікування Національного банку, які опубліковані в Інфляційному звіті регулятора за січень 2018 р. (2,1%). Про це йдеться в коментарі НБУ щодо фінальної статистики про зростання ВВП за 2017 р. на 2,5%. Регулятор зазначив, що відновлення економіки України відбувається стрімкіше очікувань, а основним драйвером зростання став споживчий попит, також вагомим рушієм залишалась інвестиційна активність. Крім того, зростанню реального ВВП сприяють зовнішні умови, оскільки обсяги експорту товарів та послуг у реальному вираженні зросли на 3,5% рік до року [14]. Реальний ВВП України у першому кварталі 2019 року порівняно з відповідним кварталом 2018 року зріс на 2,5%.

Зростання реального ВВП у другому кварталі 2019 року на 4,6% порівняно з відповідним кварталом торік відбулося завдяки збереженню інвестиційної активності, що стимулювало розвиток будівництва, а також збільшенню

виробництва у сільському господарстві та металургійному комплексі. У II кварталі 2019 року реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) України зріс на 4,6% р/р, що є найкращим результатом за всю посткризову історію відновлення економіки (минулого разу реальний ВВП збільшився також на 4,6% р/р у IV кв. 2016 року). Кумулятивне зростання економіки за останні 4 роки перевищило 13%. Далі ретельно розглянемо залежність між макроекономічними показниками та показниками банківської системи (рис. 2.2, 2.3, 2.4, 2.5).

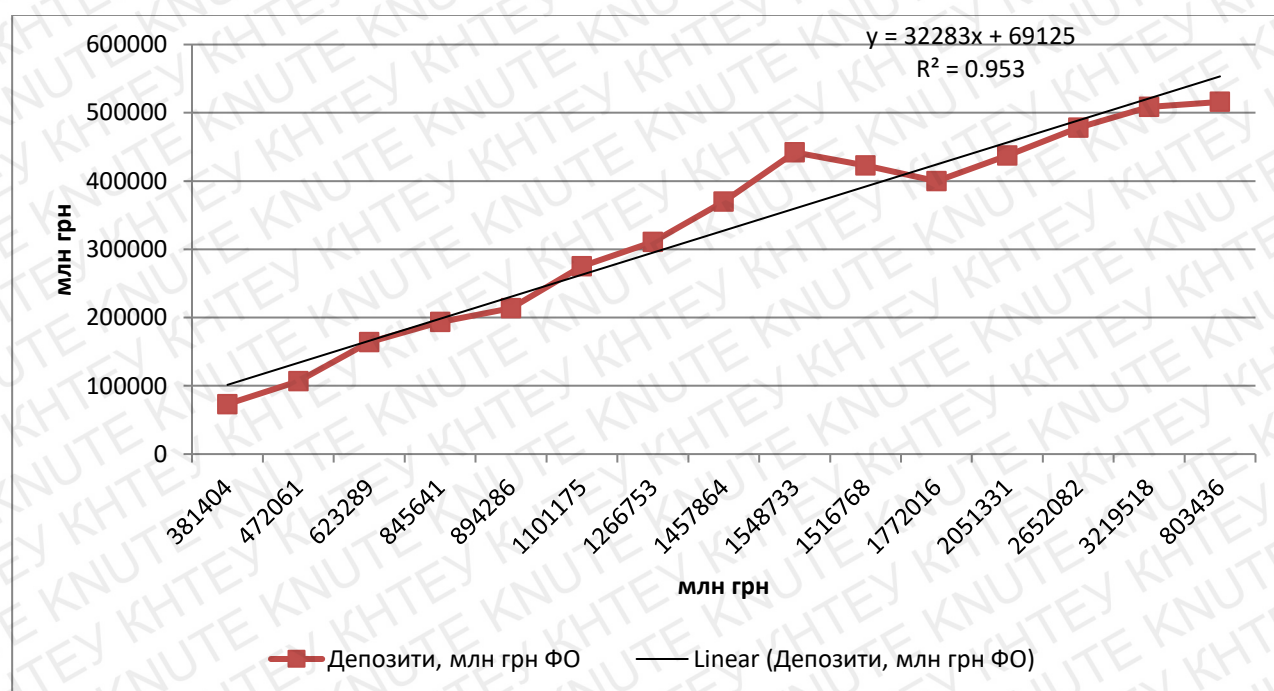

Рис. 2.2 Залежність обсягу депозитів фізичних осіб банків України від грошових доходів населення за 2005-2019 рр.

*Складено автором на основі джерела [14; 48]

З рис. 2.2 видно, що зв'язок між обсягом депозитів фізичних осіб та грошовими доходами дуже сильний. Треба відмітити, що обсяг грошових доходів за весь період постійно зростає, на відміну від обсягу депозитів фізичних осіб. Однак видно, що при скороченні темпів зростання доходів, обсяг депозитів фізичних осіб зменшується, а при збільшенні темпів зростання обсяг депозитів також зростає більшими темпами.

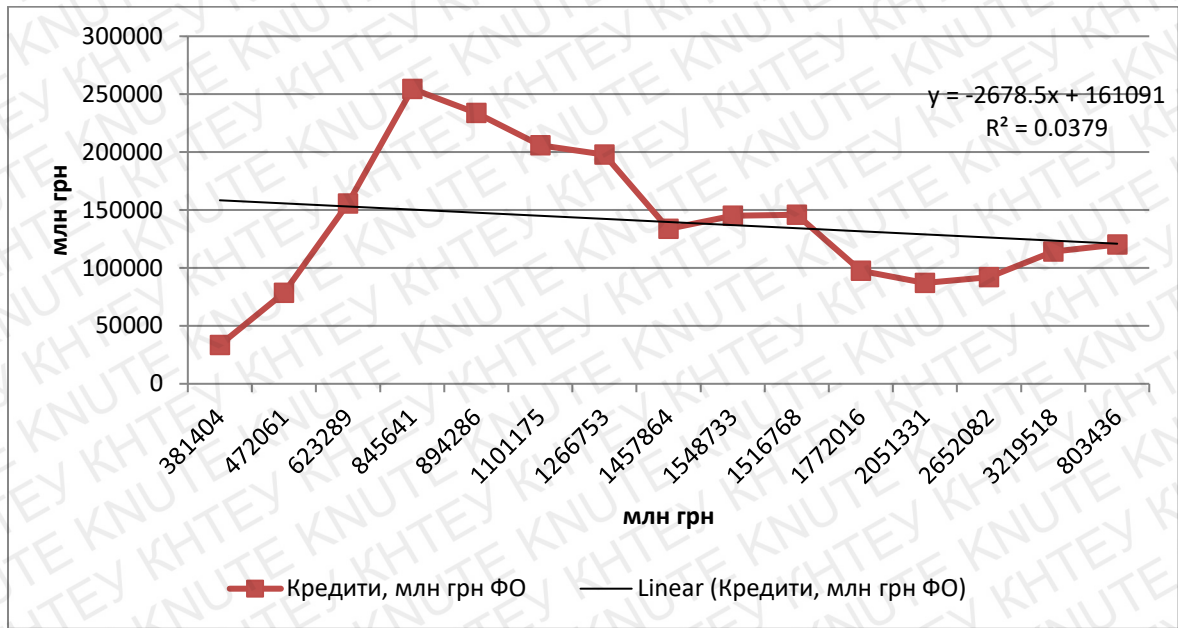

Рис. 2.3 Залежність обсягу кредитів фізичних осіб банків України від доходів населення за 2005-2019 рр.

При зростанні доходів до 2008 року, обсяг кредитів фізичних осіб зростав, а при зростанні доходів з 2008 року, обсяг кредитів мав тенденцію до зменшення. з 2016 року при зростанні обсягу доходів кредити фізичних осіб також почали збільшуватись. Така ситуація свідчить про вплив на кредити фізичних осіб інших чинників, в першу чергу вплив політичної та економічної ситуації в країні.

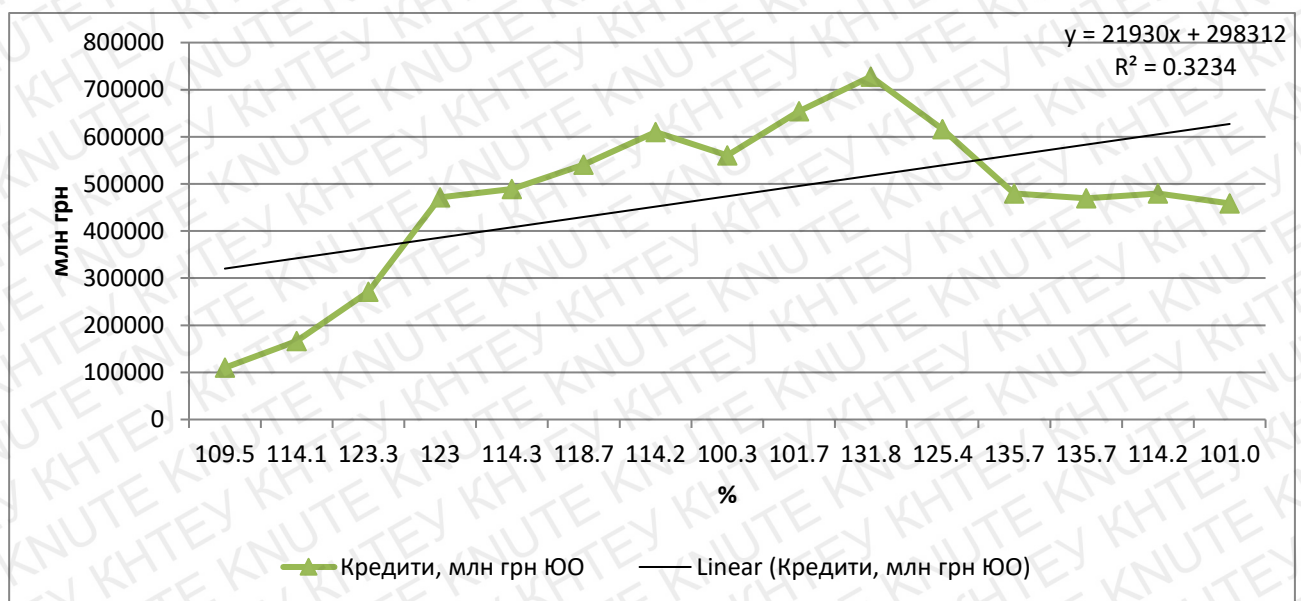

Рис. 2.4 Залежність обсягу кредитів юридичних осіб від індексу споживчих цін за 2005-2019 рр.

Зв'язок між обсягом наданих кредитів юридичних осіб від ЦВПП середній. При зростанні індексу обсяг кредитів має тенденцію до зростання або спадання. Однак, якщо індекс після зростання починає спадати, то у перший період його спадання, обсяг кредитів також має тенденцію до зменшення. Таку ситуацію можна спостерігати з кінця 2008 року, 2011 року та кінця 2014 року, коли ситуація в країні не була стабільною.

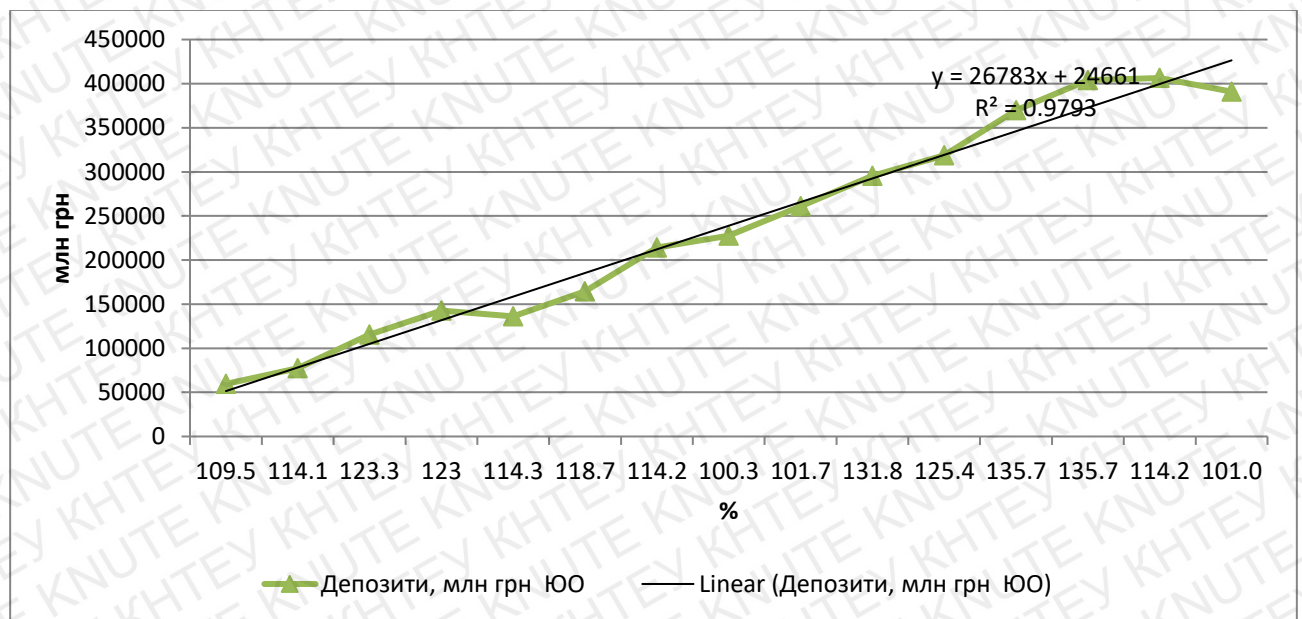

Рис. 2.5 Залежність обсягу депозитів юридичних осіб банків України від індексу споживчих цін за 2005-2019 рр.

Зв'язок між обсягом депозитів юридичних осіб від індексу споживчих цін за 2005-2019 рр. досить сильний. Це відбивається на майже лінійній залежності між ними, так, при зменшенні індекса відбувається зменшення обсягу депозитів юридичних осіб і навпаки.

Отже, в сучасних умовах нестабільності національної економічної системи, загострення політичної ситуації, глобалізації бізнес-процесів, особливого значення набуває вплив монетарних інструментів на показники діяльності банків, а також дослідження основних показників банківської системи та їх прогнозування. Проведений аналіз впливу макроекономічних

чинників на банківську систему довів, що існує досить сильні зв'язки між певними чинниками та показниками банківського ринку.

2.2. Система моніторингу та діагностики розвитку банківської системи України

Діагностика банківської системи – це аналіз та оцінка ситуації в національній банківській системі, а також виявлення позитивних чи негативних чинників, які зумовлюють зміни у банківській системі в майбутньому [1, 8].

Об'єктом процесу діагностики виступає банківська система та її елементи. Метою діагностики є своєчасне розпізнання ознак і природи кризи, подолання її небажаних наслідків, локалізації кризи, використання елементів дослідження як заходів превентивної санації, відновлення платоспроможності. Послідовність проведення діагностики включає наступні етапи:

- оцінка ефективності виконання функцій банківською системою в економіці;
- визначення чинників, що спричиняють дестабілізацію банківської системи на поточний час, середньо та довгострокову перспективу;
- визначення стійкості банківської системи на даний час та на прогнозовану перспективу;
- розроблення методики інституціональних норм як базових показників.

Діагностика банківської системи повинна здійснюватися під час проведення моніторингу стійкості банківської системи. Моніторинг стійкості банківської системи повинен здійснюватися безпосередньо як у банківській системі України в цілому, так і в регіонах країни відповідно до регіональних банківських систем. Зазначений принцип передбачає урахування специфічних рис розвитку регіональних банківських систем. Зазначені відмінності передбачають нерівномірність впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на стійкість банківських структур в різних регіонах.

В умовах глобалізаційних змін головним завданням для банківської системи будь-якої країни є забезпечення капіталом банків другого рівня відповідно до потреб економіки та вимог Національного банку України [5]. Саме підвищення рівня капіталізації банків України є одним із найголовніших

завдань, що допоможе забезпечити стабільність та надійність банківського сектору України у цілому. Проблема недостатнього рівня капіталізації супроводжує банківські установи з перших етапів розвитку вітчизняної банківської системи.

Для аналізу ситуації у банківському секторі України за останні 13 років використовуємо наступні показники:

- рентабельність активів: $ROA = NI^* / E$
- рентабельність власного капіталу: $ROE = NI^* / A$
- норматив платоспроможності банку: $H3 = E / A$

Норматив платоспроможності банку (H3) – співвідношення капіталу банку і сумарних активів, зважених щодо відповідних коефіцієнтів за ступенем ризику. Співвідношення капіталу банку (E) й активів (A) визначає достатність капіталу банку для здійснення активних операцій з урахуванням ризиків, що характерні для різноманітних видів банківської діяльності. Також, з метою кращої візуалізації динаміки показника чистого процентного доходу, перерахуємо його значення у доларах США.

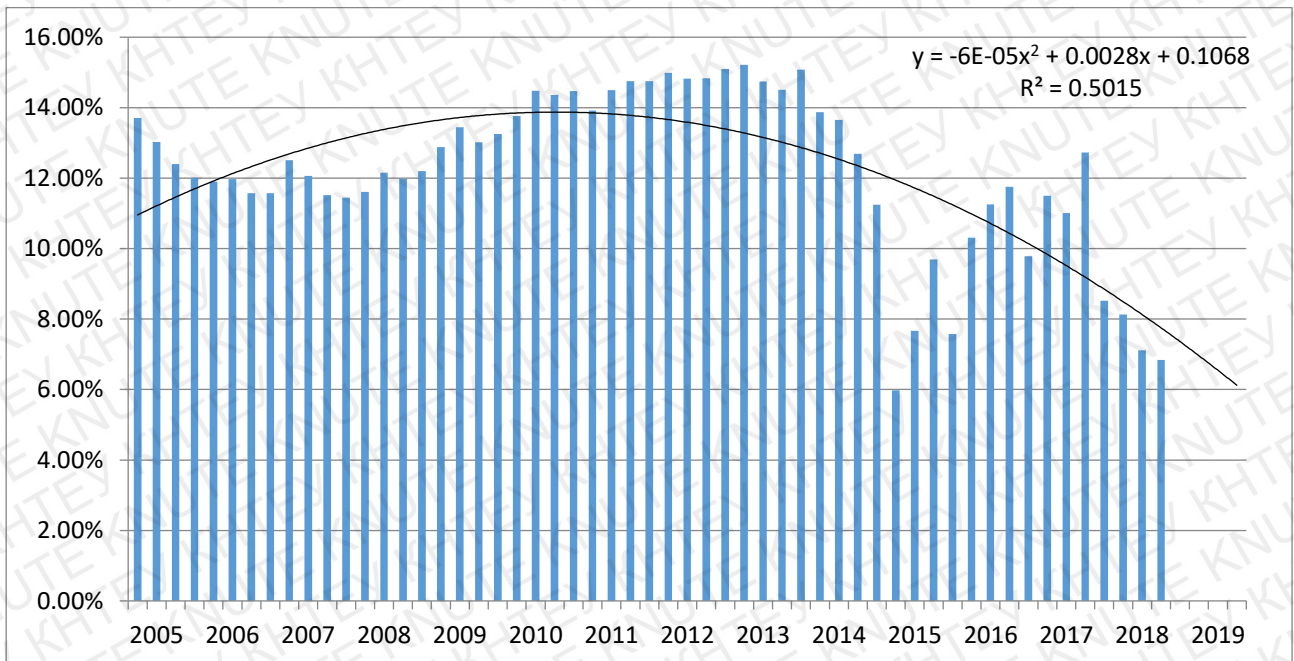

Рис. 2.6 Динаміка показника H3 в банківській системі України за 2005-2018 рр.

Примітка: складено автором на основі даних Табл 2

Зростаюча динаміка показника НЗ протягом після кризового періоду (2008-2014 роки) пояснюється зростанням забезпеченості активних операцій власним капіталом, банки надавали більше уваги резервам у цей період.

Протягом 2014–2016 рр. можна побачити тенденцію до зменшення власного капіталу, що і вплинуло на падіння показника НЗ. Така ситуація свідчить про збиткову діяльність банків України, що викликано низкою причин розвитку вітчизняної банківської системи: значною девальвацією гривні, спадом в економіці, військовими діями у східному регіоні, недостатнім рівнем корпоративного управління. Підраховані за допомогою поліноміальної лінії тренду прогнозні значення показника НЗ на 2019 рік знаходяться в інтервалі 6,2-6,3%. Далі розглянемо показники чистого приведенного доходу (ЧПД) на рис 2.7.

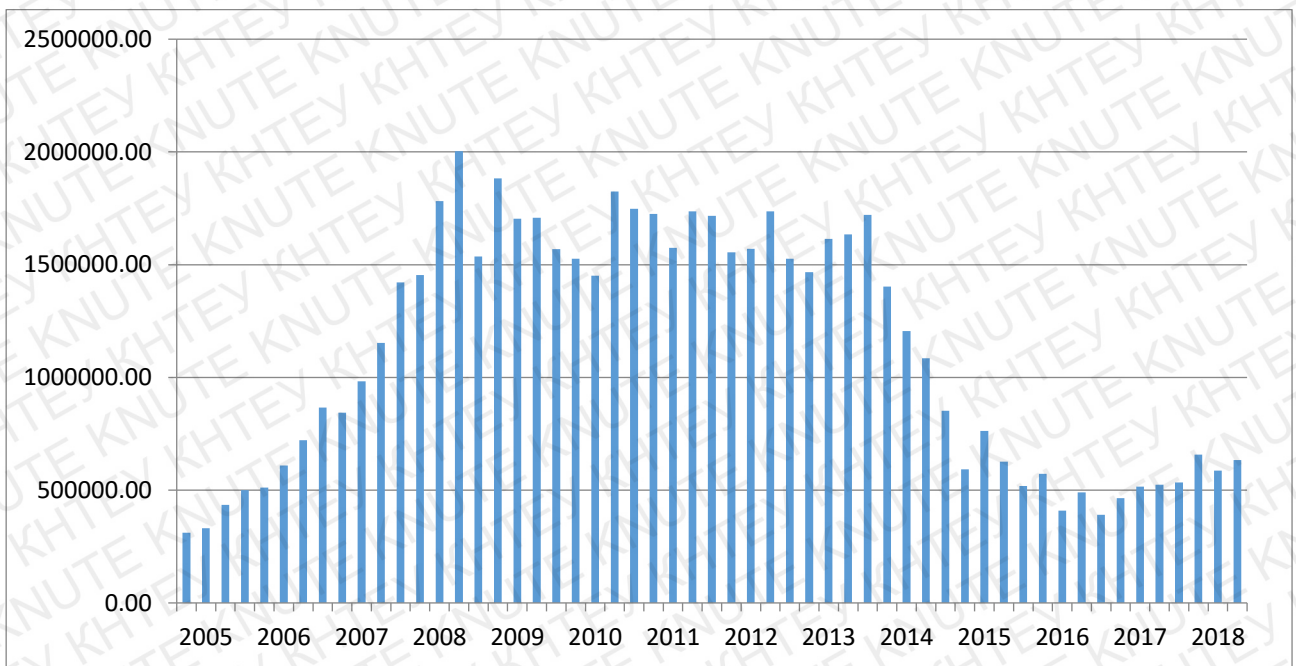

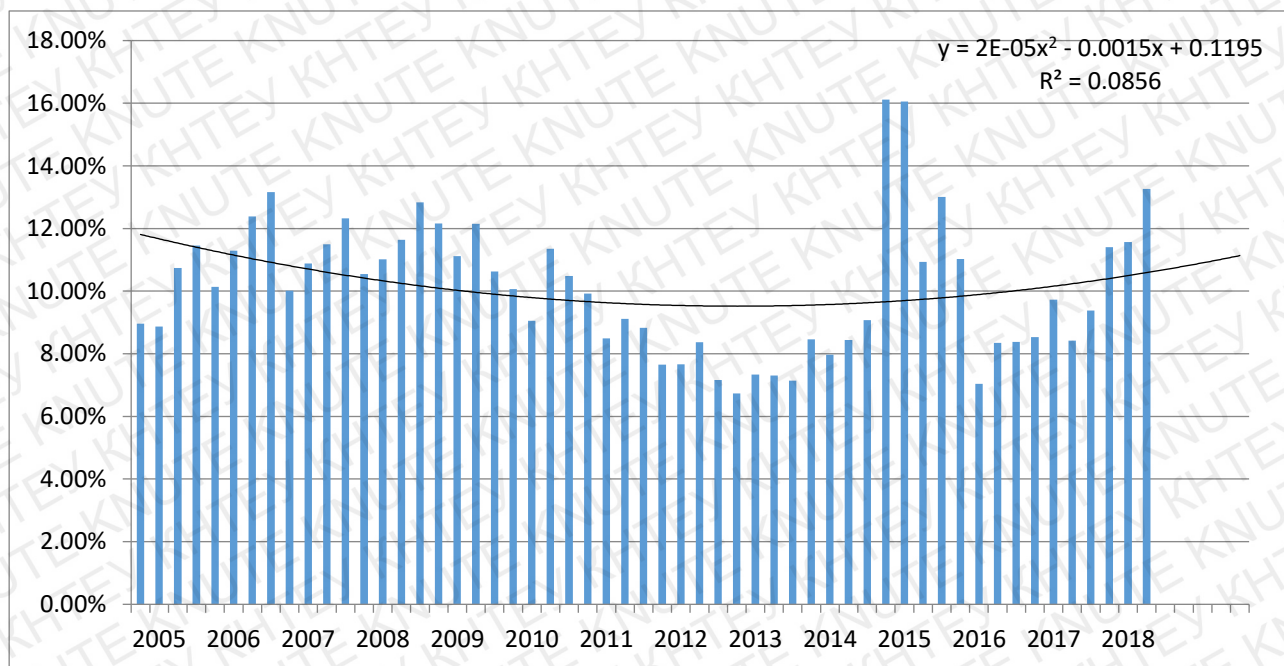
Рис. 2.7 Динаміка показника ЧПД банківської системи України за 2005-2018 рр., тис. дол.

Примітка: складено автором на основі даних Додаток Д.

Як видно з рисунка 2.7, за період з 2005 по 2007 рр. та з 2014 по 2018 рр. банківська система генерувала невисокі прибутки, а за період з 2008-2014 рр.

ЧПД був на відмітці від 1 млрд. доларів та вище, але це невисокий рівень у порівнянні із європейськими банківською системами різних країн.

Далі розглянемо динаміку показника ROE банківської системи за 2005-2018 рр. (рис. 2.8) та охарактеризуємо його на кожному етапі її існування.

Примітка: складено автором на основі даних Додаток Д.

Рис. 2.8 Динаміка показника ROE банківської системи за 2005-2018 рр., тис. дол..

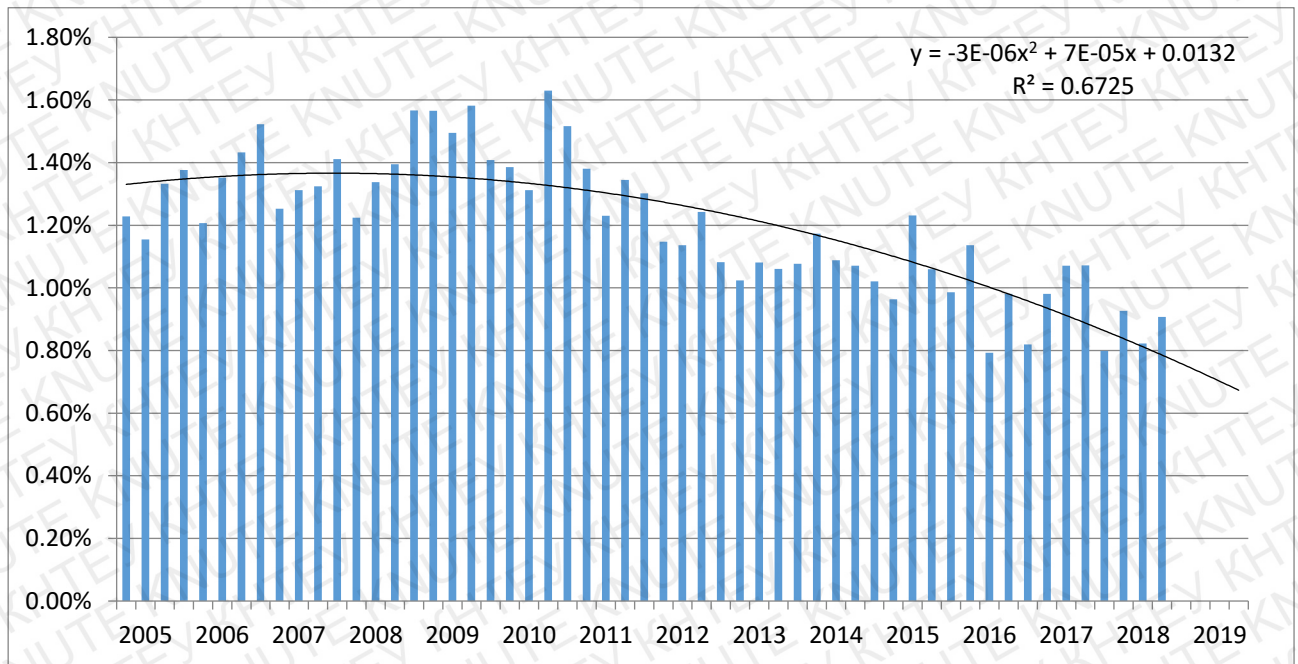
Як видно з рис. 2.8, у до кризовий період (2005-2009 рр.) спостерігається певне зростання показника ROE (з 8% до 12%), що відображає збільшення віддачі капіталу банку. Це можна пояснити загальносвітовим економічним зростанням того періоду.

Далі, протягом 2009-2013 рр., показник ROE падає, що пояснюється наслідками загальносвітової економічної кризи 2008 року, що спричинило значне сповільнення темпів приросту чистого доходу банків.

Протягом 2014–2016 рр. можна побачити тенденцію до зменшення власного капіталу, що і вплинуло на аномальну зміну показника ROE (з 8% до 16%) за цей період.

Підраховані за допомогою поліноміальної лінії тренду прогнозні значення показника ROE на 2019 рік знаходяться в інтервалі 11,40-11,60%.

Далі розглянемо динаміку показника ROA банківської системи за 2005-2018 рр. (рис. 2.9) та охарактеризуємо його на кожному етапі її існування.

Примітка: складено автором на основі даних Табл. 2.

Рис. 2.9 Динаміка показника ROA банківської системи за 2005-2018 рр., тис. дол.

Динаміка показника ROA аналогічна до попереднього показника у період з 2005 по 2014 роки, що пояснюється однаковими макроекономічними факторами впливу (зменшення прибутків, невпевненість інвесторів, зростання віддачі капіталу та активів). Але у період з 2014 по 2016 рр. його значення, навпаки, зменшилось. Це пояснюється несуттєвою зміною обсягу активів банків у цей період на фоні зменшення чистих процентних доходів банків.

Підраховані за допомогою поліноміальної лінії тренду прогнозні значення показника ROA на 2019 рік знаходяться в інтервалі 0,7-0,8%.

Фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. наочно продемонструвала неефективність наявних методів державного регулювання фінансового сектору

України, а також вказала на помилковий вектор розвитку системи державного регулювання і нагляду (рис. 2.10).

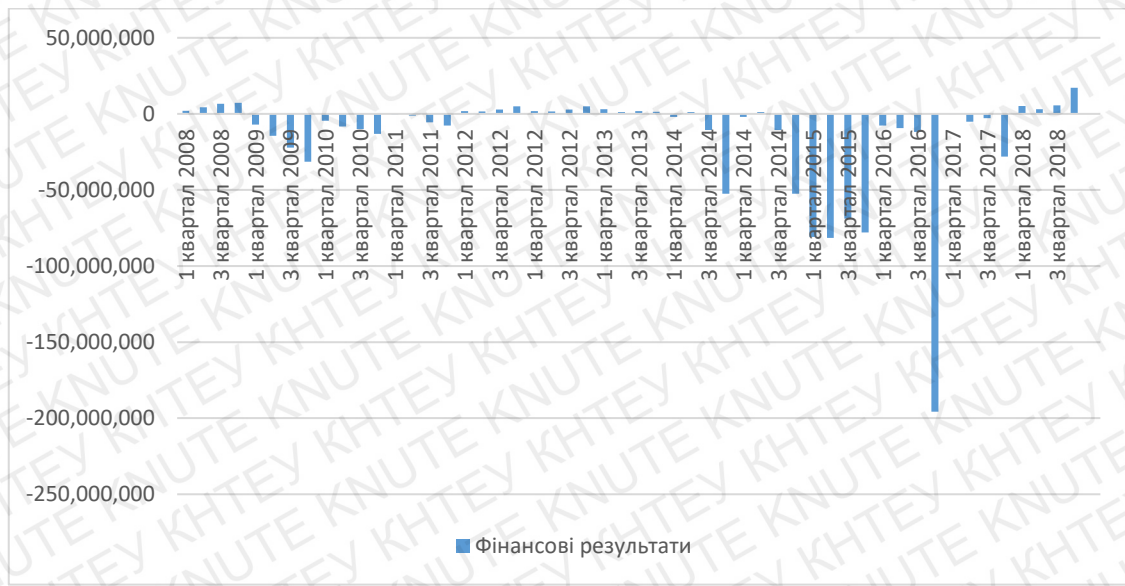

Рис. 2.10 Фінансові результати банківської системи України за 2008-2018 рр. (щоквартально)

Сукупні збитки українських банків, за підсумками 2010 р., становили 13,0 млрд. грн. (проти 38,4 млрд. грн.. станом на 01.01.2010 р.), причому понад 93 % цих збитків зафіксувало лише чотири банки (два банки I та два банки II груп). Але вже на початку 2011 року ситуація змінилася на краще. Доходи банків України за сім місяців 2011 року порівняно з відповідним періодом 2010 року збільшилися на 2,4 % і становили 80,2 млрд. грн. Витрати банків скоротилися на 3,2 % і становили 84,2 млрд. грн. Фінансовий результат діяльності банків України був від'ємний (-3,959 млрд. грн.) (за сім місяців 2010 року збиток становив 8,6 млрд. грн.). За підсумками 2018 р. вітчизняний банківський сектор отримав рекордний прибуток після чотирьох поспіль збиткових років. Позитивний фінансовий результат склав 21,7 млрд. грн. 2017 р. банки отримали понад 26 млрд. грн.. збитків, а за кризовий період 2014-2017 рр. сукупний збиток склав 286 млрд. грн.

Востаннє банківська система була прибутковою 2013 р., коли банки сукупно заробили 1,4 млрд. грн. прибутку.

Суттєве зростання прибутковості банківської системи у минулому році стало можливим за рахунок зменшення відрахувань у резерви при стабільному зростанні процентного та комісійного доходів. Зокрема, обсяг відрахувань банками у резерви скоротився більш як удвічі – з 49,2 млрд. грн. у 2017 році до 23,7 млрд. грн. у 2018 році. Водночас чистий процентний та комісійний доходи банківської системи збільшились загалом на 38%. Основним джерелом процентних доходів продовжують бути доходи банків від кредитування юридичних осіб (46% від загального обсягу), вкладень в цінні папери (27%) та кредитування фізичних осіб (26%). Водночас посилення ролі комісійних доходів відбулось в умовах розвитку розрахунково-касових та інших супутніх кредитуванню платежів – до 25% у структурі усіх доходів.

Отже, як видно, з аналізу, банківська система України «переживає» складні етапи розвитку, що відбивається на її результатах діяльності. Тому, тільки потужні кроки до реформування допоможуть перетворити її у сучасну європейську банківську систему.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Світовий досвід стратегій розвитку банківської системи

Стабілізація та розвиток банківської системи у посткризовий період значною мірою залежатиме від розроблення ефективних сценаріїв розвитку банківської системи, які б передбачали її перехід від екстенсивної до інтенсивної моделі розвитку, що характеризується якісними змінами та орієнтацією на довгострокову (стратегічну) ефективність і системну стійкість.

При розробленні сценаріїв необхідно брати до уваги те, що для стабільного соціально-економічного розвитку країни надзвичайно важливе значення має стабільне та ефективне функціонування банківської системи, фінансових ринків, забезпечення їхньої ліквідності, а також безперервне виконання покладених на них функцій. На сьогодні фінансові структури постсоціалістичних країн мають низьку диверсифікацію порівняно з більшістю країн Центральної і Східної Європи, і це знижує їхню ефективність і конкурентоспроможність. Їхні фінансові системи банко-орієнтовані. В Україні станом на 01.10.2017 частка банківських послуг на фінансовому ринку становить 92% за активами і 82% – за капіталом. У розвинених країнах частка банківського сектору залежить від моделі економіки і пов'язаною з нею моделлю фінансування бізнесу і перебуває в межах 30–80% (зона середніх значень – 60–70%) [9].

Відповідно до міжнародної практики банк вважається проблемним, якщо частка непрацюючих активів становить більше ніж 10% [10]. Станом на 01.01.2017 у банківському секторі США непрацюючі кредити становили лише 1,3%, Німеччини – 1,7%, Великобританії – 1,9% . Зауважимо, що станом на 01.01.2018 в Україні лише у 18 банків частка непрацюючих кредитів становила менше ніж 10%

Наслідком значних обсягів проблемних кредитів є зниження ліквідності та прибутковості через неповернення кредитів і необхідність формувати у значних обсягах резерви під кредитні ризики, неефективна діяльність багатьох банків, зниження інвестиційної привабливості. За результатами 2017 року, 20 банків були збитковими, з них один банк з державною часткою капіталу, сім банків іноземних банківських груп, 10 приватних банків і два неплатоспроможні банки.

Таблиця 3.1

Порівняння основних показників розвитку банківських систем різних країн світу станом на 01.10.2018

Показник	США	Німеччина	Велико-британія	Україна,
Активи до ВВП%	90,9	99,8	147,0	68,1
Кредити у приватний сектор до ВВП%	53,92	78,3	137,7	37,03
Депозити суб'єктів господарювання і фізичних осіб до ВВП%	68,3	98,6	137	19,96
Адекватність капіталу,%	17,0	21,1	20,6	18,1*
Частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі, %	1,3	1,7	1,9	55,4*
Адміністративні витрати, % до активів	2,5	1,64	1,67	3,5*
Частка активів іноземних банків,% до всіх активів	10	12	14	29,2*
ROA,%	1,02	0,04	0,25	-1,94*
ROE,%	9,15	2,12	4,9	-15,96*
Облікова ставка,%	0,5	0,25	0,25	17,3

При розробленні можливих сценаріїв ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України доцільно не тільки передбачити вирішення актуальних проблем, а й проаналізувати індикатори розвитку банківської системи України в порівнянні з розвиненими банківськими системами світу, такими як США, Німеччини, Великобританії.

Ці країни демонструють протилежно полярні моделі банківських систем: США орієнтована на інвестиційний банкінг, Великобританія та Німеччина мають банко-центричні системи. І хоча для розвинених країн в умовах активного впровадження банківських інновацій і розвитку дистанційного обслуговування клієнтів простежується скорочення кількості банків та їхніх відділень, водночас відділення (філії) залишаються важливим каналом надання банківських послуг. Для розвинених країн характерним є високий рівень забезпеченості банківськими послугами, про що свідчить кількість банків і відділень на 100 тис. населення, зокрема у США – 32,29 відділення на 100 тис. населення, у Німеччині – 26,41; У Великобританії – 26,41; тоді як в Україні – лише 0,96 відділень на 100 тис. населення (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Рівень забезпеченості банківськими послугами в Україні та розвинених країнах станом на 01.01.2019

США	Німеччина	Великобританія	Україна
Загальна кількість банків			
5093	1899	1321	77
Кількість відділень банків на 100 тис. чол.			
32,39	14,54	26,41	0,96

Зрозуміло, що банківська система України буде поступатись розвинутих банківським системам, які пройшли довгий та складний шлях становлення та вироблення інструментів забезпечення їхньої стабільності. Банківська система України порівняно з банківськими системами розвинених країн має значно нижчі показники щодо кредитування економіки, залучення депозитів, рівня капіталізації. Натомість має неякісний кредитний портфель, високий рівень адміністративних витрат і, як наслідок, великі збитки в умовах високих процентних ставок. Слід відмітити, що частка іноземного і державного капіталу в банківських системах розвинених країн є невисокою, оскільки вважається недоцільним залишати банки в державній власності в довгостроковій перспективі через наявність великих ризиків - це корупція, використання банків

у політичних цілях, фінансування дефіциту бюджету та державних підприємств.

За рівнем життя населення Україна суттєво відстає від розвинених країн. ВВП на душу населення в Україні майже у 25 разів нижче, ніж у розвинених країнах Європи та США, і становить лише 2 906 дол. США (рис. 3.1).

Низький рівень доходів населення не тільки негативно впливає на якість життя, а обмежує обсяги заощаджень населення, які є важливим ресурсним забезпеченням кредитно-інвестиційної діяльності банків.

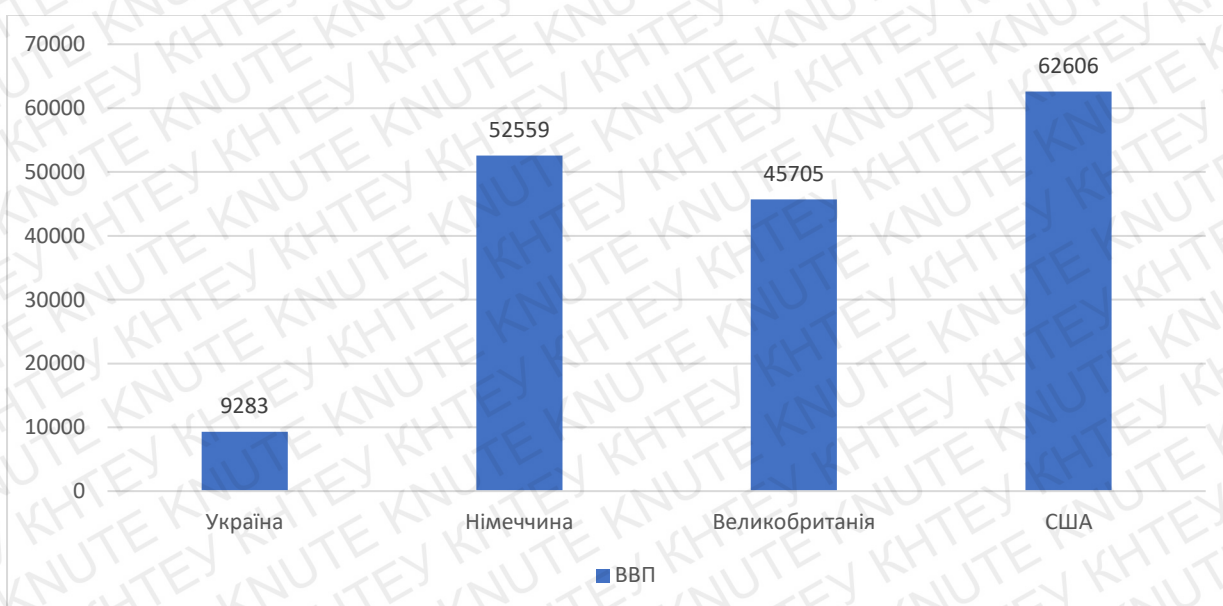

Рис. 3.1. ВВП на душу населення у різних країнах світу .дол. США у2018р.

Зауважимо, що за таких умов складно досягнути стійкого економічного зростання, забезпечення належного рівня добробуту і високих соціальних стандартів життя. На сьогодні банківська система України продовжує функціонувати у складному, геополітичному, соціальному та правовому середовищі, більшість чинників якого ускладнюють стабільний розвиток банківської системи, підвищення її конкурентоспроможності та ефективності. Не сприяє підвищенню стабільності банківської системи і складна макроекономічна ситуація в Україні, яка характеризується низькими темпами зростання ВВП, високим рівнем інфляції, безробіття, «тінізації» економіки (рис. 3.3). Так, за даними Міністерства економічного розвитку та торгівлі, рівень тіньової економіки становить 37% від офіційного ВВП [].

Слід зазначити, що за видами економічними діяльності на першому місці за рівнем «тінізації» саме фінансова та страхова діяльність, що становить 51% від офіційного обсягу ВВП.

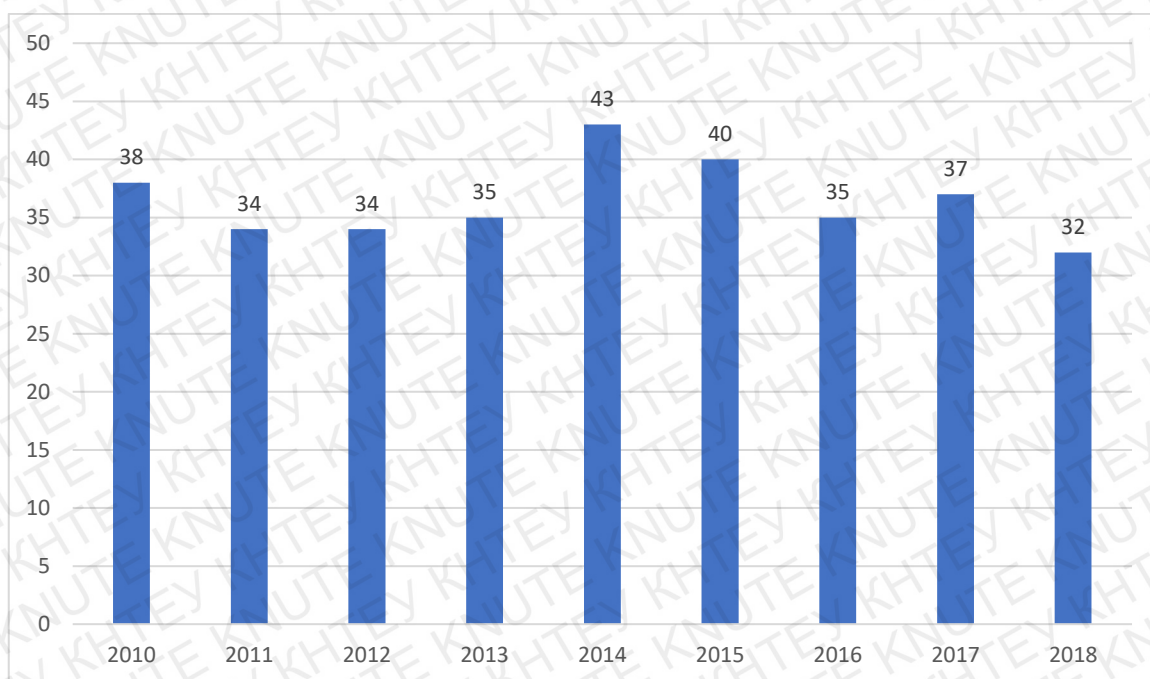

Рис. 3.2. Рівень тіньової економіки за 2005-2018 рр.,% до офіційного ВВП [50]

Тому детінізація економіки є важливим чинником, який має враховуватися при розробленні сценаріїв розвитку банківської системи та економіки в цілому.

Через складну макроекономічну та геополітичну ситуацію, неефективний ризик-менеджмент, недосконале регулювання і нагляд за банками банківська система України виявилася неспроможною ефективно виконувати властиві їй функції і, насамперед, посередницьку функцію залучення коштів клієнтів і спрямування їх на кредитування економіки і населення.

Відбулося різке погіршення якості кредитно-інвестиційного портфеля, що призвело до втрати капіталу, зростання ризику ліквідності, кредитного, валютного, процентного та інших ризиків. Банки виявилися неспроможними ефективно управляти активами і пасивами, витратами, ризиками, що спричинило значні збитки та втрати капіталу і платоспроможності, включаючи великі системні банки. Відбулися негативні структурні зміни в банківській

системі, що призвели до зниження конкурентоспроможності, надмірної концентрації в руках держави активів (55% активів банківської системи) за відсутності чіткої політики щодо державних банків.

Відомо, що надмірний рівень монополізації та зосередженості переважної більшості ресурсів у руках обмеженого кола осіб має негативний вплив на економіку і банківську систему.

З одного боку, цей фактор обмежує ринкові можливості ціноутворення на основі вільної конкуренції, що призводить до суттєвих проблем із повноцінним розвитком саме під дією ринкових сил, а з другого – нівелює ринок праці, визначаючи вкрай низький рівень доходів працездатного населення і, як наслідок, відсутність можливості для здійснення заощаджень, які є основним джерелом ресурсної бази банків[6, с. 66]. Наслідком зазначених проблем стало погіршення основних показників функціонування банківської системи України, розрахованих щодо ВВП.

Таблиця 3.3.

Матриця SWOT-аналізу перспектив розвитку банківської системи України*

S – СИЛЬНІ СТОРОНИ:	W – СЛАБКІ СТОРОНИ
1) забезпечення емісії національної грошової одиниці; 2) доступність банківських послуг на всій території України; 3) розширена мережа банківських продуктів, яка весь час оновлюється; 4) забезпечення кредитування економіки; 5) орієнтація банківської системи на потреби клієнтів (маркетингова філософія).	1) недосконалість нормативно-правового забезпечення; 2) наявність політичного впливу на процес прийняття рішень; 3) технічна залежність банківського сервісу; 4) недостатня фінансова грамотність населення; 5) постійне зменшення кількості банківських установ, та як наслідок - скорочення робочих місць; 6) недосконалість проведення кредитної політики, що призводить до банкрутства і подальшої ліквідації.
О – МОЖЛИВОСТІ	Т – ЗАГРОЗИ
1) вдосконалення банківських технологій для різних верств населення; 2) застосування маркетингових стратегій щодо надання банківських послуг; 3) забезпечення дотримання концепції соціально-етичного маркетингу.	1) недовіра населення до банківської системи України; 2) нестабільність економічного розвитку України; 3) посилення банківської конкуренції; 4) поява альтернативних небанківських фінансово-кредитних установ.

*Примітка: розроблено автором на основі власних досліджень

Долаючи слабкі сторони і загрози (табл. 3.3.), які стоять перед

банківською системою України, її формування має низку економічно та соціально важливих цілей:

- утворення рівного балансу економічної нерівності та вирішення частини ключових соціальних проблем;
- посилення соціальної відповідальності фінансового сектору;
- досягнення сталого розвитку: підвищення рівня життя населення, подолання бідності, тощо [7, с.42].

Аналізуючи зміни до банківського законодавства, варто відмітити, що сьогодні вони спрямовані на запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи. На сьогоднішній день, одним з нагальних питань залишається «якість» капіталу та прозорість його використання. Особливості формування та обліку статутного капіталу банків полягають у достовірному відображенні інформації про внески акціонерів (учасників) за спрощеною процедурою до офіційної реєстрації результатів емісії акцій за рахунок змін до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [7, с. 154].

Окремо хотілося б зробити акцент на тому, що оптимістичні сценарії ґрунтуються на інноваційному шляху розвитку банківської системи України, адже саме під час криз та періодів загострення конкуренції на ринку банківських послуг банки повинні вести пошук додаткових шляхів отримання конкурентних переваг, зокрема завдяки активному впровадженню інноваційних концепцій «Банк 3.0» і «Банк 4.0».

Щодо песимістичного та інерційного сценаріїв розвитку банківської системи України, то їх вважаємо не зовсім прийнятними, оскільки такі сценарії не забезпечать системну стійкість, ефективність та стабільний розвиток банківської системи України, позитивний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів та країни в цілому, підвищення рівня доступності банківських послуг для населення та підприємств. Для реалізації оптимістичного сценарію та досягнення прогнозованих показників стабільного розвитку банківської системи України на інноваційних засадах потрібно застосовувати сучасні методи ризик-менеджменту і регулювання діяльності банків, зокрема [6]:

- підвищення ефективності банківського нагляду, розширення його повноважень щодо підтримання фінансової стабільності, приведення інструментів регулювання до міжнародних стандартів, включаючи механізми виявлення проблем у діяльності банків (так званого early warning systems) і негайного наглядового реагування (як prompt corrective actions), упровадження міжнародних підходів до фінансового регулювання з урахуванням рекомендацій Базелю II і Базелю III;
- створення Компанії з управління проблемними активами (КУПА) з метою вирішення питань щодо непрацюючих кредитів банків. Ухвалення законопроекту «Про діяльність з управління заборгованістю» дасть змогу банкам швидше розчистити баланси від проблемних кредитів, поліпшить їхній фінансовий стан і розпочати кредитування економіки;
- упровадити механізм bail-in для відновлення платоспроможності проблемних банків та підвищення капіталізації [18];
- забезпечення ефективного управління діяльністю банку з використанням KPI, BSC-моделі – системи збалансованих показників ефективності, що враховує причинно-наслідкові зв'язки, фактори досягнення результатів, взаємозв'язки з фінансовими показниками;
- орієнтація банків на інноваційний розвиток у рамках концепцій Банк 3.0 і Банк 4.0, застосування високоефективних цифрових технологій, які орієнтовані на потреби споживачів, що дозволить повернути їхню довіру, та підвищити ефективність банківської системи [5].

Стан банківської системи має визначальне значення в умовах розвитку національної економіки. Саме банки є одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни. Тому забезпечення стабільності банківської системи – це першочергове завдання, яке необхідно вирішити Україні на шляху до євроінтеграції.

3.2. Напрями покращення стратегій розвитку банківської системи України

Базуючись на трактуванні терміна «розвиток», можна визначити «розвиток банківської системи» як прогресивні, незворотні, закономірні, спрямовані на розв’язання протиріч між системою і зовнішнім середовищем або всередині системи кількісні, структурні та якісні зміни відповідно до встановленої мети, які приводять до досягнення якісно нового стану (властивості) системи та отримання позитивного економічного ефекту.

Ключовими ресурсами банків є депозити, а ключовими джерелами прибутку – кредити, тому спрогнозуємо їх динаміку на 2019-2020 рр. (рис. 3.3).

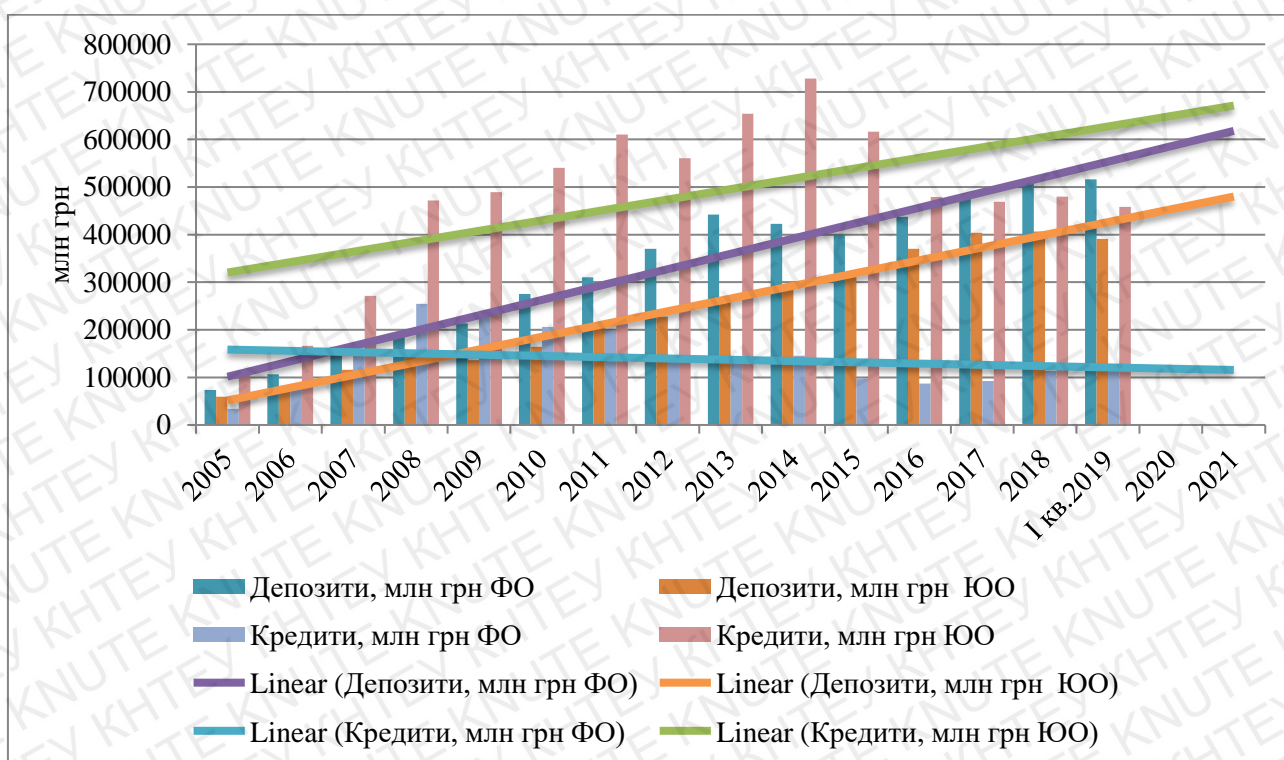

Рис. 3.3 Динаміка депозитів та кредитів юридичних осіб і фізичних осіб за 2005 – 2018 рр. та прогноз на 2019 рік.

Примітка: складено автором [12]; [37]; [48]

З рис. 3.2 видно, що у 2020 році можливе зростання депозитів фізичних осіб і юридичних осіб, кредитів юридичних осіб та зменшення обсягу кредитів фізичних осіб.

Банківська система України суттєво зменшилася щодо економічної системи, про що свідчать показники, розраховані щодо ВВП, залишаючись малою за обсягом активів, капіталу, наданих кредитів, залучених депозитів, які мають тенденцію до зниження, а це обмежує можливості банківської системи щодо позитивного впливу на соціально-економічний розвиток країни.

Розвиток пов'язаний із прогресом, для якого характерним є перехід до більш досконалого стану банківської системи, що виявляється у високому рівні її організації, розширенні адаптаційних можливостей до навколишнього середовища, збільшенні еволюційних можливостей, більш досконалії структурі та відповідності структури функціям, що виконуються, зниженні ризиків та підвищенні її ефективності, конкурентоспроможності і стабільності [8, с. 262].

Базуючись на оптимістичному сценарії та використовуючи адаптивний і нормативний підходи, а також урахувавши вплив ендогенних та екзогенних факторів, розроблено прогнозовані показники розвитку банківської системи України до 2020 і 2025 років (табл. 3.4), які ґрунтуються на припущенні поживлення кредитування економіки, активному впровадженні банківських інновацій та економічного зростання в умовах цифрової економіки.

Таблиця 3.4

**Прогнозовані показники розвитку банківської системи України
2020-2025 рр.[4]**

Показники	2020 рік	2025 рік
Активи до ВВП, %	70–80	90–100
Капітал до ВВП, %	8–10	13–14
Кредити нефінансовим організаціям і населенню	40-50	60–70
Кошти фізичних осіб	18–20	25–30
Частка непрацюючих кредитів в кредитному портфелі, %	10–15	5–7
Частка банківського сектору на ринку фінансових послуг	85–90	70–80
Облікова ставка, %	8–10	5–7
Частка державних банків за активами	30–40	15–20

На сьогодні основними проблемами в діяльності банків є високі ризики, неякісні кредитні портфелі, низька ефективність, рівень капіталізації,

висока концентрація державної частки в банківському секторі. Розв'язувати ці проблеми потрібно комплексно, здійснюючи структурні зміни в економіці та банківському секторі України, застосовуючи сучасні методи управління та регулювання діяльністю банків.

Реалізація запропонованого оптимістичного сценарію розвитку банківської системи України має забезпечити перехід банківської системи на якісно новий етап її розвитку, до нового атрактора формування сучасної високорозвиненої, конкурентоспроможної, стабільної і ефективної банківської системи на інноваційних засадах, що позитивно впливатиме на розвиток економіки і забезпечить надання високого рівня банківських послуг населенню та суб'єктам господарювання [32].

Оптимістичний сценарій розвитку передбачає якісне та кількісне поліпшення в банківському секторі та економічній сфері країни. Буде відбуватися зростання стійкості банківської системи до впливу зовнішніх і внутрішніх шоків, зменшення рівня ризиків, банки обиратимуть інноваційний шлях розвитку.

Також основну увагу було приділено визначенню напрямків її стратегічного розвитку на 2016-2025 рр.

Проте швидкий розвиток фінансових глобалізаційних процесів ставить перед банківською системою щоразу більше завдань, у разі вирішення яких Україна стане її активним учасником. Банківська сфера є однією з провідних ланок фінансової системи, від стабільності якої залежить подальший розвиток економіки України, можливість виходу на міжнародні ринки та активної участі у глобалізаційних процесах.

Проект Стратегії розвитку банківської системи розроблений для стимулювання широких національних консультацій, консолідації інтелектуального капіталу суспільства, науково-експертних і банківських кіл, Національного банку, Уряду, Верховної Ради і Президента України навколо завдань щодо виходу із кризи, формування нового економічного курсу,

спрямованого на зміну типу розвитку (від деструктивної моделі сировинного придатку до високотехнологічної промислової економіки), а також відбудову потужної банківської системи, спроможної фінансувати економіку на стабільній прибутковій основі.

Головними цілями реалізації Стратегії розвитку банківської системи є:

1. розбудова фінансово потужної і стабільної банківської системи, яка буде ефективно виконувати свою основну функцію – оптимальний перерозподіл капіталу для фінансового забезпечення прискореного розвитку економіки через індустріалізацію, інновації, створення кластерів високотехнологічних галузей виробництва товарів і послуг, розвиток науки, освіти і добробуту населення в цілому;
2. забезпечення стабільності національної грошової одиниці і у зовнішньому вимірі (валютний курс), і у внутрішньому (рівень інфляції), що є Конституційною функцією Національного банку України [5].

Стабільні національні гроші – це базовий інститут монетарного і економічного суверенітету країни, який є основою для реалізації стратегії прискореного економічного зростання.

Логічна структура Стратегії розвитку банківської системи включає п'ять блоків:

1. Систематизацію глобальних, макроекономічних і регуляторних впливів на банківський сектор та поглиблену діагностику причин валютної і банківської кризи;
2. Визначення основних пріоритетів розвитку економіки, а також головної мети і завдань Стратегії банківської системи як комплексу інститутів, що сприяють досягненню цих пріоритетів;
3. Систему стратегічних, тактичних і термінових заходів для реалізації Стратегії;
4. Інституційні механізми і план заходів з реалізації Стратегії (дорожню карту);

5. Принципи моніторингу реалізації Стратегії та оцінки її впливу.

Концептуальний підхід Стратегії полягає у тому, що банківський сектор повинен стати фінансово стабільною, прибутковою системою, яка виконує функцію оптимального перерозподілу капіталу в економіці і є головним кредитором її інтенсивного розвитку [32].

Тобто банківська система повинна стати ефективним інструментом досягнення макроекономічних пріоритетів держави.

Для цього необхідно - з одного боку, «лікування» застарілої структурної хвороби через реалізацію нового економічного курсу і промислової політики, що створить здорову економічну основу (клієнтську базу) для функціонування банківської системи; - з іншого – виправлення помилок монетарного, валютного і банківського регулювання та перехід до нової концепції центрального банкінгу – стимулювання банківського кредитування інноваційного індустріального розвитку економіки.

Разом з діями Уряду щодо розробки і впровадження нового економічного курсу реалізація цієї Стратегії Національним банком дозволить отримати синергетичні ефекти – потужну вітчизняну банківську систему та високотехнологічну промислову економіку з розвиненою наукою, освітою, сектором послуг й ефективною агропромисловою галуззю; стійке прискорене зростання економічної могутності країни на основі інклюзивного розвитку (inclusive development), кардинального підвищення зайнятості населення і добробуту всього суспільства, а значить соціально-політичної стабільності і національної безпеки.

Реалізація Програми відбуватиметься в три етапи (див додаток Е):

I. Очищення фінансового сектору – кардинальне вирішення проблеми “баластів” минулого, виведення з ринку недобросовісних гравців, розкриття власників учасників фінансового сектору.

II. Перезавантаження фінансового сектору – забезпечення прозорості та рівноправності в ланцюжку “акціонер-менеджмент-клієнт”, скасування

усіх обумовлених кризою адміністративних обмежень, підвищення капіталізації учасників фінансового сектору, посилення захисту прав позичальників, кредиторів та інвесторів.

III. Створення передумов для довгострокового сталого розвитку фінансового сектору – забезпечення стійкості та надійності фінансового сектору в довгостроковій перспективі, наближення стандартів регулювання платоспроможності та ліквідності банків до рекомендацій Базельського комітету, запровадження накопичувального пенсійного забезпечення, стимулювання ринку страхових та інших фінансових послуг і розвитку інфраструктури та інструментів фінансового сектору, створення додаткових гарантій фінансової надійності в разі економічної рецесії, підвищення надійності системно важливих банків, підвищення інституційної спроможності регуляторів та ФГВФО.

Національний банк України є гарантом забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому економічному розвитку України. Реформування банківського сектору України 2014-2020 рр. побудовано на основі Дорожньої карти, опублікованої у звіті НБУ. Чітко видно основні дії та майбутні стратегії у майбутньому. Якщо аналізувати 2014 та 2020 рр. можна спостерігати чіткий перехід до міжнародних стандартів та їх адаптивності до української банківської системи [5].

Зауважимо, що в Україні відповідно до затвердженої Стратегії розвитку державних банків, держава контролюватиме менше ніж 20% банківських активів до 2022 року. Після очищення банківської системи частка держави у банківському секторі подвоїлась, банки державного сектору у 2015 р. склали 28%, приватні банки - 36%, банки з іноземним капіталом - 36%.

Стратегії державних банків мають базуватися на завданнях держави у банківському секторі, які представлені в таблиці 3.5.

Стратегії державних банків України до 2020 року

Завдання	Стратегії
Завдання держави як каталізатора економічного зростання	Підтримувати фінансову стабільність, ефективно управляючи ризиками, ліквідністю та капіталом
	Підвищити доступність кредитів для ключових сегментів економіки
	Покращувати рівень фінансової інклюзивності / забезпечувати загальний доступ до фінансових послуг за розумну ціну
	Зменшувати обсяг готівки, щоб мінімізувати тіньову економіку
Завдання держави як акціонера	Створювати фінансову цінність і компенсувати інвестовані кошти
	Розробити єдиний підхід до корпоративного управління
	Звільнити баланси державних банків від тиску непрацюючих кредитів з мінімальною шкодою для фінансової стабільності
	Мінімізувати частку держави у банківському секторі
Забезпечити здорову конкурентну динаміку та стабільність економіки для державних банків	

*Складено автором на основі джерела [24; 32]

Оновлені стратегічні принципи державного банківського сектору базуються на 4 основних напрямках:

1. Удосконалення ефективності моделі управління банками державного сектору шляхом покращання дисципліни та реалізації стратегії, а також збільшення вартості для держави перед виходом з капіталу банків.
2. Впровадження планів виходу держави з капіталу банків задля забезпечення підвищення їх вартості.
3. Впровадження стратегій для окремих банків з метою відновлення їх діяльності як стабільних, прибуткових установ на комерційних засадах.
4. Впровадження підходів для роботи з непрацюючими кредитами з метою зменшення тиску на баланси державних банків сектору, максимізації вартості.

Таблиця 3.6

Реформування банківського сектору України 2014-2020 рр.*

Рік	Реформування
2014	Очищення банківського сектору. Комплексна програма реформи. Програма Stand-By. Координація зусиль міжнародних донорів. Гнучке ціноутворення. Макростабілізація. Внутрішня трансформація НБУ. Інституційна та фінансова незалежність НБУ
2015	Стрес-тестування банків. Відповідальність власників банків. Місія та візія НБУ. Строкові депозити. Розвиток НПС «ПРОСТІР». Кредитування пов'язаних осіб. Перехід до МВФЗ. Боротьба з відмиванням коштів. Збільшення ЗВР. Прозорість власності банків. Програма EFF з МВФ
2016	Рекапіталізація банків. Нова оцінка кредитних ризиків. Відкриті дані. Новий ризик-орієнтований банківський нагляд. BankID. Cashless економіка. Нова звітність. Інфляційне таргетування.
2017	Трансформація регулятивної функції НБУ. Консолідація функцій регуляторів фін.ринку (Спліт). Консолідація банківського сектору. Єдиний сервісний центр НБУ. Корпоративне управління. Новий сайт НБУ. Стратегічне планування в НБУ. Лібералізація валютного регулювання: новий закон. МСФЗ 9. Paperless. Ребрендинг НБУ. Оновлена стратегія держбанків. Імплементація деректив ЄС. Розвиток інфраструктури фін.ринку. Відновлення кредитування
2018	Управління державними банками. ISO 20022/IBAN. FinTech. Імплементація ключових рекомендацій з протидії BEPS. Е-гривня. Трансформація НКЦПФР. Захист користувачів фін.послуг. Врегулювання проблемної заборгованості
2019	Гармонізація з Дерективами ЄС. Ризик-орієнтований нагляд за платіжними системами. Фінансова інклюзивність. Гармонізація податків. Кредитний реєстр. Нові макропруденційні вимоги (CRR/CRD IV). Пенсійна реформа. II рівень Basel Core Principles. Делегована модель грошового обігу
2020	ЦОД для фін.сектору. СРО на ринку кредитної кооперації. Касовий центр у Львові Фінансовий омбудсмен. Global Mint

*Складено автором на основі джерела [24; 32]

Після націоналізації Приватбанку картина дещо змінилась, банки державного сектору склали 55 %, приватні банки - 13%, банки з іноземним капіталом - 32%. В порівнянні з європейськими країнами, в Україні частка державних банків в 5-7 разів вища.

Отже, сьогодні в Україні триває реформування банківського сектору, що може втілитись лише за умови впровадження ефективних стратегій розвитку банківської системи. Здійснення всіх кроків, запропонованих Стратегією розвитку банківської системи допоможе їй перейти на новий якісний рівень та інтегруватися у європейську банківську систему.

ВИСНОВКИ

В результаті проведених досліджень у випускній кваліфікаційній роботі було зроблені наступні висновки та пропозиції.

1. Доведено, що створення ефективної банківської інфраструктури – одне з основних завдань економічної стабільності не лише в країнах з розвинутою економікою, але й у країнах, що перебувають на етапі становлення й розвитку ринкових відносин.

2. Банківська система України входить до фінансово-кредитної системи, вона взаємодіє з іншими елементами (суб'єктами), що входять до складу фінансової системи і виконує свої функції, які відрізняють банки від державних органів. З 2014 р. в Україні триває реформування банківської системи.

3. Визначено, що поняття стратегії є базовим у теорії стратегічного управління, оскільки саме вона є об'єднуючим механізмом цілей можливостей (потенціалу) та умов (зовнішнього середовища). Розглянуті підходи до суті стратегії та її визначення показують, що має місце певна неоднозначність та невизначеність.

4. За результатами досліджень нормативно-правових актів було виявлено, щодо стратегічних напрямів діяльності банків України підходи до цього питання Міністерства фінансів України, Національного банку України і Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності значно відрізняються. Сьогодні реалізуються такі нормативні акти, як «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року», «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», 2016 і 2018 рр.).

5. Вважаємо, що стратегія розвитку банківської системи України повинна базуватися на підвищенні рівня конкурентоспроможності

вітчизняних банків з урахуванням можливості варіативності функціонування ринку та певних важелів державного регулювання

6. Доведено, що реформування банківського сектора має, перш за все, передбачати підвищення рівня концентрації банківського капіталу, розширення фінансового інструментарію, запровадження банківських інновацій і нових продуктів, світових стандартів аудиту і нагляду, зниження собівартості банківських послуг, вдосконалення організаційної структури, форм і методів управління банківським бізнесом

7. В результаті практичних досліджень, нами проаналізовані основні етапи розвитку, які пройшла банківська система України за за 1991-2019 рр. (визначено 7 етапів розвитку). Кожний етап суттєво впливає на контури банківської системи та її інституціональну структуру.

Нами проведено ретельний аналіз впливу макроекономічних показників (ВВП, індексу споживчих цін, грошових доходів населення, індексу цін виробників промислової продукції, на показники банківської системи України з 2005р. по 1 кв. 2019 р., в результаті чого виявлені значні їх коливання та ідентифіковано декілька кризових станів.

Аналіз проводився по періодах 2005-2007 рр. - як до кризовий, 2008-2010 рр. - фінансова криза та наслідки, 2011-2013 рр., 2014-2017 рр. – кризові явища у фінансово-банківській системі, 2018-2019 рр. - як період інтенсивного реформування та стабілізації. Було висунуто гіпотеза щодо сильного впливу макрочинників на банківську систему.

Для перевірки нами проаналізовано вплив макроекономічних показників банківської системи України за 2006-2019 рр. Розглянуто залежність обсягу депозитів фізичних осіб банків України від грошових доходів населення за 2005-2019 рр., яка виявилась дуже сильною ($R^2=0,953$). Також, виявлено дуже висока залежність обсягу депозитів юридичних осіб банків України від індексу споживчих цін за 2005-2019 рр. ($R^2=0,979$). Залежність обсягу кредитів фізичних осіб банків України від доходів

населення за 2005-2019 рр. практично не виявлено ($R^2=0,037$), а залежність обсягу кредитів юридичних осіб від індексу споживчих цін за 2005-2019 рр. виявилась слабкою ($R^2=0,324$).

Проведення діагностики банківської системи України та її елементи було проведено за етапами: оцінка ефективності виконання функцій банківською системою в економіці; визначення чинників, що спричиняють дестабілізацію банківської системи на поточний час, середньо та довгострокову перспективу; визначення стійкості банківської системи на даний час та на прогнозовану перспективу; розроблення методики інституціональних норм як базових показників.

Для аналізу ситуації у банківському секторі України за останні 13 років були використані показники: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу; норматив платоспроможності банку. Виявлено, що показник НЗ протягом за 2005-2018 рр. мав сильні коливання, а підраховані за допомогою поліноміальної лінії тренду прогнозні значення на 2019 рік знаходяться в інтервалі 6,2-6,3% з ймовірністю $R^2=0,5$.

Динаміка показника ЧПД банківської системи України за 2005-2018 рр., довела, що за період з 2005 по 2007 рр. та з 2014 по 2018 рр. банківська система генерувала невисокі прибутки, а за період з 2008-2014 рр. ЧПД був на відмітці від 1 млрд. доларів та вище, але це невисокий рівень у порівнянні із європейськими банківською системами різних країн.

Аналіз показника ROE банківської системи за 2005-2018 рр. довела, що у до кризовий період (2005-2009 рр.) спостерігається певне його зростання з 8% до 12%, що відображає збільшення віддачі капіталу банку, а протягом 2009-2013 рр., показник ROE падає, внаслідок економічної кризи 2008 року. Протягом 2014–2016 рр. - тенденцію до зменшення власного капіталу з 8% до 16%, а вже у 2018-2019 рр. знаходяться в інтервалі 11,40-11,60%.

В результаті аналізу динаміки показника ROA за 2005-2018 рр. виявлено його неравномірне зростання: так, у період з 2005 по 2014 роки,

демонстрував високі показники, але у період з 2014 по 2016 рр. його значення зменшилось. Станом на 2019 рік показник ROA знаходяться в інтервалі 0,7-0,8%.

Виявлено, що фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. наочно продемонструвала неефективність наявних методів державного регулювання фінансового сектору України, а також вказала на помилковий вектор розвитку системи державного регулювання і нагляду. Так, банківська система мала позитивний фінансовий результат лише у 2008 р, а у 2012-2013 рр. та у 1-3 кварталі 2018 р., в інші роки спостерігався від'ємний результат, а на початок 2017 р. збиток сягав майже 2000 млн. грн.

В результаті аналізу світового досвіду щодо стратегій розвитку банківських систем нами було здійснені висновки, що в Україні її стабілізація та розвиток у посткризовий період значною мірою залежить від розроблення ефективних сценаріїв розвитку, які б передбачали її перехід від екстенсивної до інтенсивної моделі, що характеризується якісними змінами та орієнтацією на довгострокову (стратегічну) ефективність і системну стійкість.

Доведено, що фінансові структури постсоціалістичних країн мають низьку диверсифікацію порівняно з більшістю країн Центральної і Східної Європи, а банко-орієнтовані.

При розробленні можливих сценаріїв ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи України доцільно не тільки передбачити вирішення актуальних проблем, а й проаналізувати індикатори розвитку банківської системи України в порівнянні з розвиненими банківськими системами світу, такими як США, Німеччини, Великобританії. Ці країни демонструють протилежно полярні моделі банківських систем: США орієнтована на інвестиційний банкінг, Великобританія та Німеччина мають банко-центричні системи.

Доведено, що для розвинених країн характерним є високий рівень забезпеченості банківськими послугами, про що свідчить кількість банків (у США – 5093 банків, у Німеччині -1899 банків, у Великобританії - 1321, в Україні – 77) і відділень, банкоматів та банківських пристроїв на 100 тис. населення, зокрема у США – 32,29 відділення на 100 тис. населення, у Німеччині – 26,41; У Великобританії – 26,41; тоді як в Україні – лише 0,96 відділень на 100 тис. населення, також, рівень забезпечення.

В результаті проведення SWOT-аналізу перспектив розвитку банківської системи України було виявлено слабкі та сильні сторони. Запропоновані напрями подання слабких сторін і загрози, які стоять перед банківською системою України для формування економічно та соціально важливих цілей: утворення рівного балансу економічної нерівності та вирішення частини ключових соціальних проблем; посилення соціальної відповідальності фінансового сектору; досягнення сталого розвитку через підвищення рівня життя населення, подолання бідності.

Доведено, що для реалізації оптимістичних сценаріїв розвитку банківської системи потрібно: підвищення ефективності банківського нагляду, приведення інструментів регулювання до міжнародних стандартів, створення Компанії з управління проблемними активами (КУПА) для вирішення питань щодо непрацюючих кредитів банків; упровадження механізму bail-in для відновлення платоспроможності проблемних банків та підвищення капіталізації; забезпечення ефективного управління діяльністю банку з використанням KPI, BSC-моделі; орієнтація банків на інноваційний розвиток у рамках концепцій Банк 3.0 і Банк 4.0 та застосування високоефективних цифрових технологій.

Враховуючи, що ключовими ресурсами банків є депозити, а ключовими джерелами прибутку – кредити, нами спрогнозовано їх динаміку на 2019-2020 рр. Цікаво, що виявлено ймовірність, що у 2020 році можливе зростання

депозитів фізичних осіб і юридичних осіб, кредитів юридичних осіб та зменшення обсягу кредитів фізичних осіб.

Базуючись на оптимістичному сценарії та використовуючи адаптивний і нормативний підходи, а також ураховуючи вплив ендогенних та екзогенних факторів, розроблено прогнозовані показники розвитку банківської системи України до 2020 і 2025 років, які ґрунтуються на припущенні поживлення кредитування економіки, активному впровадженні банківських інновацій та економічного зростання в умовах активного розвитку цифрової економіки.

Визначено, що реформування банківського сектору України 2014-2020 рр. побудовано на основі Дорожньої карти, опублікованої у звіті НБУ в якій чітко видно основні дії та майбутні стратегії у майбутньому.

Згідно затвердженої Стратегії розвитку державних банків – 2022, держава контролюватиме менше ніж 20% банківських активів до 2022 року (зараз, порівняно з європейськими країнами, в Україні частка державних банків в 5-7 разів вища)

Обґрунтована доцільність реалізації стратегічні принципи державного банківського сектору за двома базовими напрямками:

- 1) завдання держави як каталізатора економічного зростання;
- 2) завдання держави як акціонера.

Здійснення всіх кроків, запропонованих у випускній кваліфікаційній роботі, допоможе банківській системі України перейти на новий якісний рівень та інтегруватися у європейську банківську систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Національний банк України [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи [Електронний ресурс] : Закон України від 04.07.2014 р. №1586-VII. – Режимдоступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Стратегія розвитку банківської системи 2016—2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності. — Режим доступу : https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf.
5. Стратегія реформування державних банків [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248824618>.
6. Стратегія розвитку банківської системи 2016—2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки» [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності. — Режим доступу : https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf.
7. Баришевська І. В. Нормативно-правові та практичні аспекти формування та обліку статутного капіталу комерційних банків / І. В. Баришевська, А. Ю. Корабахіна // Сталій розвиток економіки. – 2015. – № 4. – С. 150-156.

8. Возняк В. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи в Україні [Електронний ресурс] / В. Возняк // Сучасні тенденції фінансового ринку 2011. – Режим доступу:<http://libfor.com/index.php?newsid=282>.
- 9.
10. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm
11. Златіна Н. Теоретично-правова основа визначення поняття банківської системи / Н. Златіна // Юридичні науки.- 2013 - 4(98) – С.49-53. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:file:///C:/Users/Nata/Downloads/VKNU_Yur_2013_4_16.pdf
12. Грановська І.В. Особливості становлення та розвитку банківської системи в Україні / І.В. Грановська // Економічний вісник університету: зб. наук. праць. – 2017. – № 17/2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum.
13. Далгич К.В. Інституційний розвиток банківської системи в контексті підвищення її конкурентоспроможності / К.В. Далгич // Вісник інституту банківської справи. – 2015 - № 3 (24). – С. 18-26. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://visnuk.ubsnbu.edu.ua/article/view/97539/93128>
14. Дані про банківську систему / Сайт НБУ. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
15. Дандюк І.М. Основні тенденції розвитку банківської системи України / І.М. Дандюк // Інноваційна Економіка. – 2013. №3[41]– С. 262-268. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [file:///C:/Users/Nata/Downloads/inek_2013_3_61%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Nata/Downloads/inek_2013_3_61%20(2).pdf)
16. Доходи та витрати населення України [Електронний ресурс] - Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/gdn/dvn/dvn_u/dvn_119_u.htm.
17. Дзюблюк О.В. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів [Текст] : монографія / [О.В.

Дзюблюк та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О.В. Дзюблюка ; Терноп. нац. екон. ун-т. – Т. : Астон, 2012. – 357 с.

18. Згруповані балансові залишки [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>.

19. Індекси споживчих цін [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/ct/cn_rik/isc/isc_u/isc_m_u.htm.

20. Голюк В.Я. Значення монетарного чинника у розвитку інфляційних процесів в Україні у 2002–2010 роках / В.Я. Голюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 5. – С. 28–30.

21. Інфляція в Україні: минуле, сьогодні та майбутнє [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/inflation-in-ukraine-past-present-and-future-ukr/>.

22. Інфляція в Україні: минуле, сьогодні та майбутнє [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/inflation-in-ukraine-past-present-and-future-ukr/>.

23. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Ганна Тимофіївна Карчева. – Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. – 520 с.

24. Коваленко В.В., Дадашев Б.А. Оцінювання впливу монетарної і регулятивної політики ЦБ на банківський капітал/ В.В. Коваленко, Б.А. Дадашев // Актуальні проблеми економіки - №9 (135)- С.2012-123.

25. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-pidtrimav-onovleni-zasadi-strategichnogo-reformuvannya-derzhavnogo-bankivskogo-sektoru>.

26. Звіт про фінансову стабільність НБУ [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
Загальні тенденції тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] /

Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

27. Інфляційний звіт Національного банку України за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423>.

28. Інфляційний звіт Національного банку України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=43401297>.

29. Інфляційний звіт» Національного банку України за 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63442010>.

30. Коваленко В.В. Банківська система України [Текст] : монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.

31. Колісник М.Б. Банківська система України як учасник глобалізаційних процесів / Колісник М.Б. // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – 2011. – № 21.2. – С. 226-230.

32. Кузнецова С.А. Банківська система : практикум [Текст] : навч. посіб. / С.А. Кузнецова, З.С. Пестовська ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ, 2014. – 346 с.

33. Комплексная программа развития банковской системы Украины на 2015 - 2020 годы [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1327.html.

34. Колодна Ю.Є. Банківська система [Текст] : навч. посіб. / Колодна Ю.Є., Рац О.М. ; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 314 с.

35. Корецька Н.І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування /Н.І. Корецька // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 196-204.

36. Карчева Г. Т. Сучасний стан банківської системи України. / Г. Т. Карчева – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – 276 с.
37. Карчева Г. Т. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України : монографія / Г. Т. Карчева, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. Наук, 2016 . - 233
38. Карчева Г. Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Г. Е. Карчева. – Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. – 520 с.
39. Карчева Г. Т. Європейський досвід впровадження механізму bail-in та перспективи його використання в Україні / Г. Т. Карчева, Д. В. Булиндін // Банківська справа. – 2017. – № 4. – С. 53–60.
40. Макроекономічні показники [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/statistic/macro-indicators#1>.
41. Масленніков В.В. Зарубіжні банківські системи / В.В. Масленніков. – К.: Економіка, фінанси, право. – 2016. –№ 10. – С. 15-20.
42. Напрямки та принципи розвитку державних банків до 2025 року [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу : <https://eimg.pravda.com/files/2/1/216feaf-c------.pdf>.
43. Національне рейтингове агентство «Рюрік» [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://rurik.com.ua>.
44. Офіційний сайт Національного банку України «Динаміка кількості банків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442.
45. Огляд центру макроекономічних досліджень, стратегія виходу з банківської кризи: міжнародний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sbrf.ru>.
46. Онищенко Ю.І. Етапи трансформації банківської системи України / Ю.І. Онищенко // Економіка і суспільство. – 2016. - Випуск # 7.

[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/135.pdf

47. Основні напрямки реалізації положень Зasad стратегічного реформування державного банківського сектору [Електронний ресурс]. -

Режим доступу: <https://www.slideshare.net/sadovnychy/ss-88586732>

48. Офіційний веб-сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>

49. Патиківський Ю. Усі – в приватні руки: Мінфін планує до 2022 року позбутися державних банків [Електронний ресурс] / Ю. Патиківський // Україна молода. – 2018. – Вип. № 024. – Режим доступу : <http://www.umoloda.kiev.ua/number/3280/159/121014>.

50. Показники економіки України // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Офіційний сайт – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>.

51. Показники фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua>.

52. Роль, функції, пріоритетні завдання та напрями розвитку НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60027585>.

53. Роль, функції, пріоритетні завдання та напрями розвитку НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60027585>.

54. Рентабельность активов и капитала [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.banki.ru/wikibank/rentabelnost_aktivov_i_kapitala/

55. Синки Дж., мл. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг : пер. с англ. / Джозеф Синки-мл. – Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с.

56. Стратегія реформування державних банків [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. - Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248824618>.
57. Світовий банк: світова фінансова криза загрожує Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.tsn.ua/groshi/svitovii-bank-svitova-finansova-kriza-zagrozhuye-ukrayini.html tsn.ua.
58. Севриновский В. Развитие систем банковского мониторинга: анализируя мировой опыт [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.hedging.ru/publication/337.
59. Швайка М. А. Стан та шляхи реформування банківської системи України / М. А. Швайка // Економічний часопис ХХІ. – 2017. – №163. – С. 67-71.
60. Ягупова К. А. Банківська система України: реалії та перспективи / К. А. Ягупова // Культура народів Причорномор'я. – 2014. – № 267. – С. 71-74.
61. The Global Competitiveness Report 2016-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www3.weforum.org/docs/GCR2016-017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf.
62. OECD JOURNAL: Financial market. – 2013/1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/finance/Bankreform-supervision-France.pdf/>.

Власники акцій банків зі 100 % іноземним капіталом

Назва банку	Країна / % акцій, що належить нерезидентам	Статутний капітал (тис. грн) станом на 01.09.2018
ПАТ «Сбербанк»	Росія – 100 %	12 465 461
ПАТ «Альфа-банк»	Кіпр – 100 %	12 179 756
АТ «ОТП Банк»	Угорщина – 100 %	6 186 023
ПАТ «Сітібанк»	США – 100 %	200 000
АТ «Прокредит Банк»	Німеччина – 100 %	836 708
ПАТ «ІНГ Банк Україна»	Нідерланди – 100 %	731 298
ПАТКБ «Правекс-Банк»	Італія – 100 %	1 038 007
ПАТ «БТА Банк»	Казахстан – 100 %	1 500 000
ПАТ «СЕБ Корпоративний»	Швеція – 100 %	250 000
ПАТ «Дойче Банк ДБУ»	Німеччина – 100 %	301 839
ПАТ «Банк Форвард»	Росія – 100 %	540 752
ПАТ «Кредит Європа Банк»	Нідерланди 100 %	252 500
АТ «БМ Банк»	Росія – 100 %	3 281 397
ПАТ «Кредитвест Банк»	Туреччина – 100 %	204 933
АТ «КІБ»	Великобританія – 100 %	128 621
ПАТ «Агропросперіс Банк»	США, Австрія – 100 %	160 000
ПАТ КБ «Центр»	Франція – 100 %	120 000
ПАТ «Банк Кредит Дніпро»	Кіпр – 100 %	1 521 000

Нерезиденти, які мають істотну участь в банках України

Назва банку	Країна / % акцій, що належить нерезидентам	Статутний капітал (тис. грн) станом на 01.09.2018
ПАТ «Укрсоцбанк»	Люксембург – 99,9104 %	16 673 140
ПАТ «Креді Агріколь Банк»	Франція - 99,9961 %	1 222 929
ПАТ «Промінвестбанк»	Росія - 99,7151 %	40 616 898
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	Австрія - 68,27 % ЄБРР – 30 %	6 154 516
ПАТ «УкрСиббанк»	Франція - 59,9996 % ЄБРР - 40,00 %	5 069 262
ПАТ «ВТБ Банк»	Росія - 99,9959 %	34 215 784
ПАТ «Кредобанк»	Польща - 99,6293 %	2 248 969
ПАТ «ВіЕс Банк»	Росія – 99,9230 %	420 000
ПАТ «Марфін Банк»	Кіпр – 99,91 %	462 101
ПАТ «Ідея Банк»	Польща - 99,5878 %	298 742
АТ «Піреус Банк МКБ»	Греція – 99,9918 %	2 531 347
ПАТ «Мегабанк»	Великобританія – 15 % Німеччина – 15 %	620 000
ПАТ «Універсал Банк»	Кіпр – 99,9870 %	3 102 672
АКБ «Індустріалбанк»	Ізраїль – 48,3457%	607 798
ПАТ "Банк Авангард"	Кіпр - 99,9902 %	208 498
ПАТ «Перший інвестиційний банк»	Росія - 88,890583%	230 000
ПАТ «Скай Банк»	Казахстан – 99,4409	120 100
АТ «Альтбанк»	Білорусь – 19,9839 %	126 116
АТ «Таскомбанк»	Кіпр – 99,8685%	608 000
ПАТ «Банк Фамільний»	Британські віргінські острови – 62,9155 %	120 000

Додаток В
Таблиця В.1

Групування банків станом на у 2016 р.

Банки з Державною часткою	Банки, в яких держава володіє понад 75%
Банки іноземних банківських груп	Установи, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам, у власності яких є контрольний пакет акцій щонайменше ще однієї банківської установи.
Група I	Банки, частка активів яких більше 0,5% активів банківської системи
Група II	Банки, частка активів яких менше 0,5% активів банківської системи

Таблиця В.2

Розподіл банків на групи у 2017 рік

Банки з Державною часткою	банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку.
Банки іноземних банківських груп	банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам.
Банки з приватним капіталом	банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та/або опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку.

ДодатокГ

Таблиця Г.1

Питома вага статутного капіталу банків України за 2017р.

Дата \ Група банків	Банки з державною часткою	Банки іноземних банківських груп	Група банків	
			I	II
01.01.2017	33,52%	44,03%	15,74%	6,71%
01.04.2017	32,09%	46,24%	15,07%	6,61%
01.07.2017	31,06%	52,78%	11,26%	4,90%
01.10.2017	30,18%	53,98%	10,94%	4,89%

Таблиця Г. 2

Питома вага статутного капіталу банків України за 2018р.

Дата \ Група банків	Банки з державною часткою	Банки іноземних банківських груп	Група банків	
			Банки з приватним капіталом	Банки з державною часткою
01.01.2018	44,10%	48,84%	7,06%	
01.04.2018	43,95%	49,22%	6,83%	
01.07.2018	60,60%	34,40%	5,01%	
01.10.2018				

**Результати діагностики банківської системи України за 1 кв. 2005 –
3 кв.2018 рр.**

Період	ROE	ROA	НЗ	Чистий процентний дохід, тис. дол
1 квартал 2005	8,96%	1,23%	13,71%	311141
2 квартал 2005	8,87%	1,15%	13,03%	330618,5
3 квартал 2005	10,74%	1,33%	12,40%	435181,4
4 квартал 2005	11,46%	1,38%	12,01%	500509,3
1 квартал 2006	10,14%	1,21%	11,90%	510917,4
2 квартал 2006	11,29%	1,35%	11,97%	609089,5
3 квартал 2006	12,38%	1,43%	11,57%	722078
4 квартал 2006	13,16%	1,52%	11,57%	866898,8
1 квартал 2007	10,01%	1,25%	12,51%	844032,1
2 квартал 2007	10,88%	1,31%	12,06%	983145,4
3 квартал 2007	11,49%	1,32%	11,52%	1153557
4 квартал 2007	12,33%	1,41%	11,44%	1421008
1 квартал 2008	10,55%	1,22%	11,61%	1453388
2 квартал 2008	11,01%	1,34%	12,15%	1781496
3 квартал 2008	11,64%	1,39%	11,98%	2003969
4 квартал 2008	12,84%	1,57%	12,20%	1536676
1 квартал 2009	12,16%	1,57%	12,88%	1883151
2 квартал 2009	11,12%	1,50%	13,45%	1703637
3 квартал 2009	12,15%	1,58%	13,02%	1708615
4 квартал 2009	10,62%	1,41%	13,26%	1569552
1 квартал 2010	10,07%	1,39%	13,76%	1526959
2 квартал 2010	9,06%	1,31%	14,48%	1451682
3 квартал 2010	11,35%	1,63%	14,36%	1824390
4 квартал 2010	10,48%	1,52%	14,47%	1747980
1 квартал 2011	9,92%	1,38%	13,91%	1725645
2 квартал 2011	8,49%	1,23%	14,49%	1574404
3 квартал 2011	9,11%	1,34%	14,76%	1735835
4 квартал 2011	8,82%	1,30%	14,75%	1717288
1 квартал 2012	7,65%	1,15%	14,99%	1554481
2 квартал 2012	7,66%	1,14%	14,83%	1569737
3 квартал 2012	8,37%	1,24%	14,84%	1736523
4 квартал 2012	7,17%	1,08%	15,10%	1525815
1 квартал 2013	6,73%	1,02%	15,22%	1466930
2 квартал 2013	7,33%	1,08%	14,74%	1615070
3 квартал 2013	7,31%	1,06%	14,51%	1634979
4 квартал 2013	7,14%	1,08%	15,08%	1721244
1 квартал 2014	8,46%	1,17%	13,87%	1403231
2 квартал 2014	7,97%	1,09%	13,65%	1205592

Продовження дод.Д

3 квартал 2014	8,44%	1,07%	12,69%	1084453
4 квартал 2014	9,08%	1,02%	11,24%	852414,8
1 квартал 2015	16,12%	0,96%	5,98%	591837,3
2 квартал 2015	16,05%	1,23%	7,67%	763128,7
3 квартал 2015	10,93%	1,06%	9,69%	626515,9
4 квартал 2015	13,01%	0,99%	7,58%	519243,9
1 квартал 2016	11,02%	1,14%	10,31%	572039
2 квартал 2016	7,04%	0,79%	11,26%	409622,4
3 квартал 2016	8,35%	0,98%	11,75%	490491,5
4 квартал 2016	8,38%	0,82%	9,78%	391238,9
1 квартал 2017	8,53%	0,98%	11,50%	464427,8
2 квартал 2017	9,73%	1,07%	11,01%	515789,6
3 квартал 2017	8,42%	1,07%	12,73%	523620,9
4 квартал 2017	9,38%	0,80%	8,52%	534011,3
1 квартал 2018	11,40%	0,93%	8,13%	658357,4
2 квартал 2018	11,57%	0,82%	7,11%	586883
3 квартал 2018	13,26%	0,91%	6,84%	633450,3

Примітка: складено автором на основі власних розрахунків

Програма успішного виходу держави з володіння державними банками до 2020 р.

Передумови успішного виходу із володіння	Ощадбанк	Приват банк	Укресім банк	Укргаз банк	
Корпоративне управління	<ul style="list-style-type: none"> •Наглядова рада з профільними комітетами, до основного складу якої входять незалежні директори •Сильна команда управлінців. •Контракти, засновані на результативності (КПЕ) <p align="center">Запроваджено для Приватбанку та Укргазбанку Планується до запровадження в інших банках з 2018 році</p>				
Стабільна операційна платформа	<ul style="list-style-type: none"> •Наявність належних методів обліку та механізмів контролю. •Надійна ІТ-інфраструктура для підтримки звітування та контролю. •Належний рівень капіталу та зниження вартості ризику. 	Буде врегульовано у термін до 2019-2020	Станом на 2019 рік Приват банк урегулює свої ризики та вирішить питання з ІТ	Залежно від стратегії	Вже запроваджено
Скорочення ризиків, пов'язаних з державою	<ul style="list-style-type: none"> •Зменшення частки державних облігацій України. •Скорочення частки кредитів державним підприємствам в портфелі. <p align="center">Позитивна динаміка, починаючи з 2018 року</p>				

Урегулювання правових питань	<ul style="list-style-type: none"> •Непрацюючі кредити погашені. •Судові позови урегульовані або на їх задоволення виділено належні асигнування 	До 2019	До 2020 - 2021	Залежно від стратегії	До 2019
Привабливі показники рентабельності	<ul style="list-style-type: none"> •Стійкий рівень рентабельності власного капіталу >10-12% •Сприятливі умови для підприємницької діяльності та економічного зростання 	До 2021-22 продемонструє високу рент. за 2 роки	До 2020 продемонструє високу рент. за 2 роки		До 2018 продемонструє високу рент. за 2 роки
Рекомендований рік для виходу		2020	Кінець 2022	2021	Кінець 2019

*Складено автором на основі джерела [12; 15; 32; 54]